

«ΠΕΓΑ- Οργάνωση και Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Μεγάλων Γεγονότων»

Βασικές Αρχές Διοίκησης Αθλητισμού

Βρόντου Ο. – Γεωργιάδης Κ. – Τραυλός Α.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό παράχθηκε για τις ανάγκες του έργου «ΠΕΓΑ- Οργάνωση και Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Μεγάλων Γεγονότων» στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους

Δηλώνω υπεύθυνα και εν γνώσει των συνεπειών του νόμου ότι το παραδοτέο:

Βασικές Αρχές Διοίκησης Αθλητισμού

Της Πράξης: «**ΠΕΓΑ- Οργάνωση και Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Μεγάλων Γεγονότων**», η οποία υλοποιείται με την συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΚΤ) και εθνικούς πόρους,

που υλοποιήθηκε από τους Βρόντου Ο. – Γεωργιάδης Κ. – Τραυλός Α.,

Αποτελεί πρωτότυπο έργο,

Δεν έχουν χρησιμοποιηθεί άλλες πηγές, πέραν εκείνων στις οποίες γίνεται αναφορά και

Όπου υπάρχει αναπαραγωγή δεδομένων, πινάκων και παραθεμάτων, αυτό δηλώνεται ρητά»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Η ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η αρχέγονη ανάγκη του ανθρώπου για άσκηση εξακολουθεί να εκφράζεται στη σύγχρονη εποχή, μέσα από μια πληθώρα νέων και παραδοσιακών υπηρεσιών, που συνθέτουν σήμερα το αθλητικό περιβάλλον. Στην πορεία οργάνωσης του μεγαλύτερου αυτού κοινωνικού φαινομένου προκύπτουν δομές, θεσμοί και οργανισμοί που οριοθετούν και εξυπηρετούν την αθλητική δραστηριότητα προκειμένου να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τις απαιτήσεις ενός ολοένα και πιο απαιτητικού αθλητικού κοινού.

Τα οφέλη της αθλητικής ενασχόλησης είναι τόσο σημαντικά για το σύνολο των κοινωνικών ομάδων που έχουν κατατάξει τον αθλητισμό ως ένα αδιαμφισβήτητο «κοινωνικό αγαθό». Η 'ρύθμιση' της αθλητικής συμμετοχής είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία των υπηρεσιών, η νομιμότητα των διαδικασιών αλλά ακόμα πιο σημαντικά η ασφάλεια των συμμετεχόντων σε μια οργανωμένη έκφραση της αθλητικής δραστηριότητας. Οι βασικές αρχές της διοίκησης απαιτούνται να εφαρμοστούν προκειμένου να ελέγξουν και να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική λειτουργία των αθλητικών προγραμμάτων, απαιτούμενων υποδομών αλλά και του ανθρώπινου δυναμικού που θα απασχοληθεί στις διαφορετικές εκφάνσεις του αθλητικής υπηρεσίας.

Τον βασικό πυλώνα της αθλητικής έκφρασης αποτελεί η εθελοντική ανάμειξη του πολίτη προκειμένου να οριοθετηθεί και να οργανωθεί κατάλληλα η δραστηριότητα. Αυτός ο 'αυτοδιοικούμενος' χώρος αποτελεί στη βάση του μια μη κερδοσκοπική δραστηριότητα που στηρίζεται στην εθελοντική οικονομική αλλά και εργασιακή συνεισφορά εκφράζοντας ένα τεράστιο μέρος της κοινωνικής ζωής και προσφέροντας συγκεκριμένες υπηρεσίες άθλησης στις συγκεκριμένες ομάδες που την έχουν επιλέξει. Η δυσκολία εξασφάλισης πόρων αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της αθλητικής ερασιτεχνικής δραστηριότητας αλλά και το πεδίο δράσης δημόσιων πολιτικών αλλά και εμπορικής δραστηριότητας. Ο ρόλος του κράτους αποτελεί έναν

αποφασιστικό παράγοντα με τη συμμετοχή του οποίου η αθλητική δραστηριότητα μπορεί να εξασφαλίσει τους απαιτούμενους πόρους αλλά και τις συνθήκες περαιτέρω επέκτασής της. Η συμμετοχή του κράτους θα καθορίσει τη 'ζωή' και λειτουργία του αθλητισμού μακροχρόνια καθώς έχει τη δύναμη να διοχετεύσει σημαντικούς πόρους αλλά και να ενισχύσει δομές που θα στηρίξουν αποτελεσματικά την οργανωμένη άθληση. Το στοιχείο αυτό πολλές φορές συνθέτει ένα περίπλοκο περιβάλλον που γίνεται πολλές φορές όχημα πολιτικών επιδιώξεων και συμφερόντων.

Βασικό στοιχείο της λειτουργίας της αθλητικής δραστηριότητας παραμένει η εθελοντική συνεισφορά των ενδιαφερόμενων τόσο στο αρχικό στάδιο οργάνωσης όσο και στο στάδιο της ανάπτυξης. Στην πορεία αυτή η εμπλοκή των διαφορετικών κοινωνικών φορέων και επαγγελματιών φορέων αυξάνεται. Μια πληθώρα κοινωνικών, πολιτικών και αθλητικών παραγόντων θα καθορίσουν την πορεία της αρχικής αθλητικής έκφρασης που ενσαρκώνει πλέον το 'Αθλητικό Σωματείο'. Αυτό το τοπικά δημιουργημένο αθλητικό σωματείο αποτελεί το πρώτο κύτταρο ανάπτυξης μιας δραστηριότητας που προκειμένου να εξασφαλίσει το πλαίσιο λειτουργίας της θα ενσωματωθεί σε ένα γενικότερο σύστημα κανόνων και διαδικασιών. Σύντομα η συλλογική έκφραση ανάλογων προσπαθειών θα 'ανήκουν' σε εθνικά όργανα που με σαφή τρόπο θα χαράξουν την πολιτική ανάπτυξης, ελέγχου και ρύθμισης της αθλητικής δραστηριότητας. Οι 'κανονισμοί' κάθε αθλήματος αποτελεί το βασικό σημείο αναφοράς με την υπογραφή της εθνικής ομοσπονδίας: το όργανο που θα θεσπίσει το πλαίσιο λειτουργίας ενός αθλήματος, των συναφών αγωνιστικών διαδικασιών και απαιτήσεων. Η εθνική ομοσπονδία ενός αθλήματος λειτουργεί, ακολουθεί και συνάδει με τους κανονισμούς και τις διατάξεις που ορίζει κάθε φορά το παγκόσμιο συλλογικό όργανο του αθλήματος: την Παγκόσμια Ομοσπονδία. Η παγκόσμια ομοσπονδία αποτελεί το όργανο που παράγει το συνολικό πλαίσιο λειτουργίας και ανάπτυξης κάθε αθλήματος και ελέγχει την αυστηρή τήρηση των κανόνων προκειμένου να εξασφαλίσει τη νομιμότητα των αγωνιστικών διαδικασιών και την ασφάλεια των συμμετεχόντων.

Ο 'αγώνας' αποτελεί την κορύφωση της αθλητικής δραστηριότητας από την αρχαία ως την σύγχρονη εποχή προσελκύοντας την προσοχή μεγάλων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

κοινωνικών ομάδων. Η ικανότητα των αγώνων να προσελκύουν μεγάλο κοινό οδηγεί στην ασφαλή, νόμιμη και κατάλληλη οργάνωση και λειτουργία τους προκειμένου να διαφυλαχτεί η ακεραιότητα του αθλήματος και του θεσμού στον οποίο ανήκουν (π.χ. Ολυμπιακοί Αγώνες, Επαγγελματικά Πρωταθλήματα, Υφιστάμενες Διοργανώσεις κτλ.). Οι απαιτήσεις του σύγχρονου θεατή οδηγούν στην εξασφάλιση ιδανικών οργανωτικών συνθηκών ιδιαίτερα για τους διεθνείς αθλητικούς αγώνες. Μέσα από αυστηρούς επιχειρησιακούς σχεδιασμούς και λεπτομερή οργάνωση οι αγώνες αποτελούν πια όχι μόνο μια θεσμοθετημένη διαδικασία αλλά και ένα πεδίο αναψυχής και ενασχόλησης μεγάλης μερίδας του κοινού.

Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Η αθλητική δραστηριότητα αποτελεί ένα αγαθό που αφορά σ' όλες τις κοινωνικές ομάδες είτε σε επίπεδο ενεργής συμμετοχής είτε παρακολούθησης αθλητικού περιεχομένου δράσεων. Η αγωνιστική διαδικασία περιλαμβάνει την κορύφωση μιας αθλητικής πορείας αλλά εξίσου σημαντική είναι και η συμμετοχή τεράστιας μάζας κόσμου σε διαφορετικές μορφές άσκησης αυθόρμητες, οργανωμένες και μη, με ή χωρίς την εμπλοκή φυσικής δραστηριότητας.

Στην προσπάθεια να καταγραφεί το εύρος των διαφορετικών εκφάνσεων της αθλητικής υπηρεσίας το μοντέλο των Parks, Zanger and Quarterman, (1998) μπορεί να είναι χρήσιμο όσο αναφορά την κατηγοριοποίηση της τελικής υπηρεσίας όπως αυτή μπορεί να 'διατεθεί' στον τελικό αποδέκτη που στην περίπτωση αυτή αποτελεί ένα τεράστιο μέρος της κοινωνίας διεθνώς.

Sport Delivery Services	Sport Requirements	Sport Products	Sport Support Services
--------------------------------	---------------------------	-----------------------	-------------------------------

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Υπηρεσίες Καταναλωτή /Θεατή	Προϊόντα, υπηρεσίες ή οργανισμοί που απαιτούνται	Προϊόντα και υπηρεσίες που εξυπηρετούν τη λειτουργία του ΑΠ	Προϊόντα και υπηρεσίες που προωθούν το ΑΠ
Ερασιτεχν. Αθλητισμός Επαγγελμ. Αθλ. Sport Business 'Club' Fitness Events	Fitness Trainer Ιατρικές υπηρεσ. Εγκαταστάσεις Οργανισμοί Αξιωματούχοι Αθλ. Εκπαίδευση	Εξοπλισμός Ένδυση Satellite /CableTV Internet Social Media	Merchandising Πρωθητικές Δράσεις Media Χορηγία

Parks, Quarterman & Zanger (1998) Προσαρμοσμένο από Βρόντου, 2015

Η πρώτη κατηγορία εμπεριέχει όλη την δομημένη έκφραση του αθλητισμού ερασιτεχνική ή επαγγελματική σε μορφή σωματείων και 'ενώσεων' που ανήκουν και διέπονται από ένα προαποφασισμένο σύνολο κανονισμών ή γενικότερα συγκροτημένων και ομογενοποιημένων υπηρεσιών. Το σύνολο αυτών των ρυθμίσεων και κανονισμών απαιτούν την δημιουργία οργανισμών που οριοθετούν, ελέγχουν και αναπτύσσουν την αθλητική δραστηριότητα σε τοπικό και αλλά και διεθνές επίπεδο. Παγκόσμιες και ηπειρωτικές αθλητικές ομοσπονδίες, διεθνείς ενώσεις και οργανισμοί αλλά και εθνικές ομοσπονδίες αντιπροσωπεύουν την διοικητική δομή του κάθε αθλήματος ή αθλητικής δραστηριότητας. Παράλληλα με τα συλλογικά όργανα μια πληθώρα φορέων εκπροσωπεί επαγγελματίες ή διαδικασίες που επηρεάζουν αποφασιστικά τα αθλήματα και τις υπηρεσίες που παρέχονται όπως: οι ιατρικές υπηρεσίες, η ένωση διαιτητών, οι απαιτούμενες εγκαταστάσεις, εκπαιδευτικές δομές κτλ.

Η σύγχρονη αθλητική εμπειρία έχει εμπλουτιστεί από μια σειρά περιφερειακών υπηρεσιών και προϊόντων σε μια προσπάθεια της αγοράς να την κάνει ακόμα πιο ελκυστική. Οι αυξανόμενες απαιτήσεις του κοινού δημιουργούν μεγάλες τάσεις όπως π.χ. η βιομηχανία του αθλητικού

εξοπλισμού και ένδυσης. Ο εξοπλισμός (αθλητικός και συνολικά υποστήριξης της άσκησης) δεν σταματά να εξελίσσεται και ν' αποτελεί πλέον βασικό στοιχείο της άθλησης σε επαγγελματικό αλλά και ερασιτεχνικό επίπεδο. Στην κατηγορία αυτή θα μπορούσε να τοποθετηθεί και το επικοινωνιακό μέσο της τηλεόρασης που αναφέρεται στην 'παθητική' συμμετοχή στην αθλητική δραστηριότητα αυτή της 'παρακολούθησης'. Η τηλεόραση αποτελεί ένα ισχυρό προϊόν που προβάλλει την αθλητική δραστηριότητα απαντώντας σ' όλες τις διαφορετικές προτιμήσεις. Οι απατήσεις του κοινού καθώς και οι δυνάμεις του μάρκετινγκ οδηγούν στην τεράστια γκάμα παρουσίασης αθλημάτων και διοργανώσεων μέσα από συγκεκριμένα κανάλια διανομής του προϊόντος σημειώνοντας ολοένα και αυξανόμενη ζήτηση. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της αθλητικής διαδικασίας αποτελεί η συμμετοχή των επικοινωνιακών μέσων και των εργαλείων μάρκετινγκ προκειμένου να αναδειχθεί η αθλητική δραστηριότητα και να γίνει ελκυστική σε μια ανταγωνιστική αγορά. Ανάμεσα στις συνιστώσες αυτές διακρίνεται η δύναμη της χορηγίας που κυριαρχεί σε επαγγελματικές διοργανώσεις αλλά και σε μαζικές συμμετοχές πλήθους όπως π.χ. οι μαραθώνιοι και ποδηλασία.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΧΟΡΗΓΙΑΣ ΣΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΟΣ ΑΘΛΗΜΑΤΟΣ

Η χορηγία εκφράζει την άρρηκτη σχέση μεταξύ αθλητισμού και εταιρειών ή οργανισμών που επιθυμούν να συνδυάσουν τη δραστηριότητά τους με μια θετική αθλητική έκφραση προς το κοινό τους όφελος. Ο συνδυασμός της 'κατάλληλης' αθλητικής δραστηριότητας με την φύση και είδος της εταιρείας που θα ενδιαφερθεί να επενδύσει σ' ένα χορηγικό πρόγραμμα αποτελεί μια προκλητική διαδικασία που μπορεί να οδηγήσει σε θεαματικά αποτελέσματα για τις δυο πλευρές.

Η επιτυχία μιας ομάδας ή η σημαντικότητα μιας διοργάνωσης αποτελεί την κύρια αιτία προσέλκυσης των καναλιών που ενδιαφέρονται να καλύψουν τη δραστηριότητα με αντίκτυπο σε μεγάλο μέρος του τηλεοπτικού κοινού. Το είδος, ο χρόνος και η διαδικασία της τηλεοπτικής κάλυψης αποτελεί την μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη προς τους πιθανούς χορηγούς. Η

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

διαδικασία, η τοποθεσία και οι συμμετέχοντες στη δράση δηλ. οι αθλητές συνθέτουν το σκηνικό παρουσίασης των εταιρειών ή προϊόντος ακολουθώντας απαιτητικές προϋποθέσεις και το κατάλληλο περιβάλλον προκειμένου να αναδειχθεί η ενδιαφερόμενη πλευρά.

Η δύναμη αυτής της συνύπαρξης είναι τόσο μεγάλη που πολλές φορές η ζωή, ανάπτυξη και λειτουργία ενός αθλήματος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο της χορηγίας που θα καταφέρει να εισπράξει. Απ' την άλλη πλευρά η 'υπερέκθεση' των χορηγών μπορεί να αποτελέσει απειλή στην ακεραιότητα και φύση ενός αθλήματος που ζει στην σκιά μιας έντονης εταιρικής εικόνας.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η οργάνωση της αθλητικής δραστηριότητας βασίζεται στις βασικές αρχές διοίκησης των γενικότερων υπηρεσιών αλλά δεν μπορεί να παραβλέψει τα ειδικά εκείνα στοιχεία που θα κάνει τη διαχείρισή του ακόμα πιο προκλητική. Ο 'άυλος' χαρακτήρας του αθλητισμού δηλαδή η έλλειψη 'απτού' οφέλους από την 'κατανάλωσή' του καθώς και η πολυπαραγοντική επιρροή στη διαδικασία παραγωγής και λειτουργίας του καθιστά τη διαχείρισή του ιδιαίτερα απαιτητική.

Εφαρμόζοντας τις βασικές αρχές της διοίκησης η αθλητική δραστηριότητα ακολουθεί την πρώτη βασική αρχή του «Σχεδιασμού» όπου η κάθε μορφή οργανωμένης αθλητικής οντότητας θα θέσει τους στόχους του οργανισμού, θα ορίσει την διαδικασία με την οποία θα επιτευχθούν οι στόχοι, θα μετατρέψει την διαδικασία σε συνολικό πλάνο για τον οργανισμό και θα συνεχίζει να αξιολογεί την απόδοσή του οργανισμού συνολικά μέχρι να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Το στάδιο αυτό αποτελεί την ραχοκοκαλιά της διοικητικής διαδικασίας του αθλητισμού ιδιαίτερα αφού το παρεχόμενο 'προϊόν' είναι ευαίσθητο και δεν είναι πάντα ελεγχόμενο (π.χ. καιρικές συνθήκες που ματαιώνουν αγώνες, υποθέσεις doping που ακυρώνουν αγωνιστικές επιτυχίες, αυστηρές προθεσμίες έναρξης αγώνων που απαγορεύουν καθυστερήσεις ή μεταβολές στον τρόπο οργάνωσης κτλ.). Στο

αρχικό αυτό στάδιο πρέπει να σημειωθεί ότι η περιπλοκότητα είναι το κύριο χαρακτηριστικό αφού η χάραξη του πλάνου ενεργειών του οργανισμού περιλαμβάνει τη σύμπραξη πολυάριθμων φορέων. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα σχεδιασμού αθλητικών διοργανώσεων όπου σχεδόν το σύνολο των κοινωνικών φορέων θα αναμειχθεί στους διαφορετικούς τομείς οργάνωσης παρέχοντας μια απαιτούμενη υπηρεσία. Η 'συνεύρεση' αυτή διαφορετικών επαγγελματιών, εταιρειών και φορέων συνθέτει ένα περίπλοκο διοικητικό πεδίο για την αθλητική δραστηριότητα (Βρόντου και Κριεμάδης, 2015).

Η 'Οργάνωση' αποτελεί το στάδιο στο οποίο ο οργανισμός θα πρέπει να συνθέσει όλους τους τομείς και τις αρμοδιότητές αυτών προς την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει. Η δημιουργία του οργανογράμματος, η οριοθέτηση τομέων, ο ορισμός των αρμοδιοτήτων ανά τομέα και τμήμα, η θέσπιση ηγεσίας και ο υπολογισμός του όγκου εργασίας ανά τμήμα αποτελεί μια απαιτητική διαδικασία που θα καθορίσει την αποτελεσματική λειτουργία του οργανισμού. Στο αθλητικό περιβάλλον αυτό σημαίνει μια τεράστια επιχείρηση εκτίμησης, συντονισμού και οργάνωσης της αθλητικής υπηρεσίας στη δεδομένη στιγμή, στο συγκεκριμένο περιβάλλον και με την συμμετοχή τοπικών ή διεθνών φορέων που απαιτούνται για την έκβαση της δραστηριότητας. Η διαδικασία της οργάνωσης αναφέρεται όχι μόνο την εσωτερική ρύθμιση ενεργειών αλλά και στις πολλές απαιτήσεις, προδιαγραφές και διατάξεις που απαιτούνται από εξωτερικά θεσμικά αθλητικά όργανα, χορηγικές δεσμεύσεις, τηλεοπτικές απαιτήσεις και τοπικές αδειοδοτήσεις. Ο έλεγχος και η αξιολόγηση της λειτουργίας αποτελεί μια περίπλοκη διαδικασία αφού η αθλητική υπηρεσία είναι ένα ευρύτερο σύνολο συντονισμού διαφορετικών πλευρών.

Αλληλένδετη βασική αρχή με την 'Οργάνωση' αποτελεί εκείνη της 'Στελέχωσης' του αθλητικού οργανισμού. Το ανθρώπινο δυναμικό μιας αθλητικής υπηρεσίας αποτελεί έναν από τους καθοριστικούς παράγοντες επιτυχίας. Ο καθορισμός της αρμοδιότητας σε κάθε στέλεχος, η εκπαίδευση και γνώση του αθλητικού περιβάλλοντος και η συνύπαρξη των στελεχών με εθελοντές αλλά και ανθρώπινο δυναμικό συνεργαζόμενων και

συστεγαζόμενων φορέων αποτελεί μια προκλητική διαδικασία. Σημαντικός παράγοντας επιτυχημένου συντονισμού του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί η 'Ηγεσία'. Διαφορετικές μορφές ηγεσίας μπορούν να εμπνεύσουν, να καθοδηγήσουν και τελικά να επηρεάσουν αποφασιστικά την απόδοση έμμισθων και πόσο μάλλον εθελοντών συνεργατών προς την επίτευξη στόχων.

Οι Sawyer και Smith (1999) προσθέτουν την βασικό στοιχείο της 'Λήψης αποφάσεων' που στην περίπτωση του αθλητικού περιβάλλοντος λαμβάνει ιδιαίτερη σημασία. Η προσαρμογή σε νέα δεδομένα είναι μια καθημερινή πραγματικότητα που απαιτεί άμεση και συγκροτημένη λήψης αποφάσεων που θα καθορίσουν την επιτυχία. Η λήψη απόφασης στον αθλητισμό δεν αποτελεί μόνο μέρος μιας στρατηγικής διοίκησης αλλά μια συνισταμένη επιτυχίας σ' ένα συνεχώς εξελισσόμενο προϊόν (Βρόντου και Κριεμάδης, 2015).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βρόντου Ο. και Κριεμάδης, Θ. (2015) Προχωρημένο αθλητικό Μάνατζμεντ, (υπό έκδοση).
2. Parks J., Quarterman, Z. & Zanger, B. (1998) Contemporary sport management, Human Kinetics Publishers
3. Sawyer T. & Smith, O. (1999) The Management of clubs, recreation and sport, Sagamore Publishing, Illinois.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΝΩΣΕΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ (Π.Ε.Γ.Α.)

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Προσωπικότητα και Αθλητική δραστηριότητα

Αντώνιος Κ. Τραυλός
Αναπληρωτής Καθηγητής

ΣΠΑΡΤΗ 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Πίνακας περιεχομένων

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Προσωπικότητα και Αθλητική δραστηριότητα	3
Σκοπός.....	3
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ.....	5
Καθοριστικοί Παράγοντες της Προσωπικότητας	5
Θεωρίες της Προσωπικότητας	7
Ψυχοδυναμική προσέγγιση	7
Θεωρίες των γνωρισμάτων (Traits).....	8
Φαινομενολογική θεωρία του Rogers	11
Κοινωνικο-γνωστική προσέγγιση του Bandura.....	12
Επίδραση της αθλητικής συμμετοχής στην ανάπτυξη της προσωπικότητας.....	13
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	15

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Προσωπικότητα και Αθλητική δραστηριότητα

Σκοπός

Βασική επιδίωξη της συγκεκριμένης ενότητας είναι να γνωρίσετε τους βασικούς τομείς της ψυχολογίας του αθλητισμού και της άσκησης, και να κατανοήσετε τις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις της προσωπικότητας στον χώρο του αθλητισμού και των φυσικών δραστηριοτήτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Ως αποτέλεσμα της ενεργούς συμμετοχής σας στη συγκεκριμένη ενότητα, θα είστε ικανοί να:

1. διαχωρίζετε τους τομείς της αθλητικής ψυχολογίας, της ψυχολογίας της κινητικής μάθησης και συμπεριφοράς και της εφαρμοσμένης αθλητικής ψυχολογίας,
2. κατανοήσετε τις βασικότερες θεωρίες της προσωπικότητας που σχετίζονται με την αθλητική δραστηριότητα,
3. σκιαγραφείτε την προσωπικότητα των αθλητών, προπονητών και γενικότερα όλων αυτών που ασχολούνται, έμμεσα και άμεσα, με τον αθλητισμό, και
4. γνωρίσετε τι αποδέχεται η σύγχρονη βιβλιογραφία για τη σχέση μεταξύ προσωπικότητας, αθλητικής απόδοσης, και ενασχόλησης με τον αθλητισμό.

Λέξεις κλειδιά: Αθλητική Ψυχολογία, προσωπικότητα, αθλητική απόδοση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συμμετοχή και η διάκριση στον αθλητισμό εξαρτάται από την παρουσία, τη συνύπαρξη και την αλληλεπίδραση των φυσικών, τεχνικών, ψυχολογικών, νοητικών και ψυχοκινητικών παραμέτρων. Όπως επισημαίνουν αθλητές και προπονητές παγκοσμίου διαμετρήματος, η ψυχολογική και η νοητική προετοιμασία παίζουν πρωταρχικό ρόλο στην εξέλιξη και καταξίωση του αθλητή. Είναι φανερό, ότι σε αθλητές του ίδιου επιπέδου δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές στα τεχνικά και στα φυσικά στοιχεία του αθλήματος. Εκείνο που κάνει τη διαφορά μεταξύ νικητή και ηττημένου είναι η δυνατότητα του νικητή να αντιληφθεί και να επεξεργασθεί τα δυνατά και αδύνατα στοιχεία του αντιπάλου και να επιβάλλει τη δική του στρατηγική στο παιχνίδι.

Ιδιαίτερο προβληματισμό έχει προκαλέσει την τελευταία δεκαετία η μετακίνηση – μεταγραφή νεαρών αθλητών σε ομάδες ή ακαδημίες ομάδων που βρίσκονται μακριά από τον τόπο διαμονής των αθλητών. Αθλητές – ταλέντα αξιολογούνται για τη φυσική και τεχνική τους κατάρτιση και δεν παρέχεται καμία πληροφορία για την ψυχολογική και συναισθηματική κατάστασή τους. Όπως επισημαίνεται από τον Tony Strudwick προπονητή και υπεύθυνο ανάπτυξης του ποδοσφαιρικού τμήματος της Manchester United, οι νεαροί ποδοσφαιριστές καταφθάνουν από διάφορα μέρη της χώρας ή του εξωτερικού, και οι υπεύθυνοι των ομάδων τους αξιολογούν εστιάζοντας, μόνο, στις

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

δοκιμασίες φυσικής και τεχνικής ικανότητας. Ωστόσο, η μη συστηματική ψυχολογική αξιολόγηση εγκυμονεί κινδύνους για την υγεία και την επαγγελματική καριέρα του παίκτη. Οι υπεύθυνοι της ομάδας δεν γνωρίζουν σχεδόν τίποτα για την ψυχολογική και συναισθηματική κατάσταση του παίκτη, στον οποίο ο σύλλογος έχει προσφέρει ένα καθόλου ευκαταφρόνητο συμβόλαιο στο ξεκίνημα της επαγγελματικής του πορείας. Πληροφορίες που έχουν σχέση με την προσωπικότητα, καθώς και τις ψυχολογικές, ψυχοκινητικές και νοητικές ικανότητες του αθλητή μπορούν να συμβάλλουν στην ασφαλέστερη, γρηγορότερη και αποτελεσματικότερη εξέλιξη του αθλητή.

Ο επιστημονικός κλάδος που ασχολείται με την αξιολόγηση και βελτίωση των παραπάνω ικανοτήτων ονομάζεται αθλητική ψυχολογία. Η αθλητική ψυχολογία είναι ένας αναδυόμενος τομέας στους κόλπους της επιστήμης της ψυχολογίας και του αθλητισμού. Αποτελεί κοινή αποδοχή σε όλους τους μεγάλους αθλητές, ότι οι υψηλές και σταθερές επιδόσεις δεν μπορούν να επιτευχθούν απλά και μόνο με τη πρακτική – φυσική προετοιμασία. Αντίθετα, η απόδοση σε οποιαδήποτε προσπάθεια εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από τη νοητική και την ψυχολογική προετοιμασία του αθλητή. Ακριβώς, όπως ένας αθλητής προετοιμάζεται για να συμμετάσχει σε ανταγωνιστικά αθλήματα εξασκούμενος για την αύξηση της φυσικής ικανότητας, της δύναμης και της αντοχής του, πρέπει επίσης να προετοιμάζεται και νοητικά για τη βελτίωση και τη μεγιστοποίηση της νοητικής του ικανότητας. Η διαδικασία της νοητικής – ψυχολογικής προετοιμασίας αναφέρεται στην οριοθέτηση των στόχων, στην ανάπτυξη των θετικών σκέψεων, στη βελτίωση της ικανότητας εστίασης της προσοχής και όλων εκείνων των ψυχολογικών παραμέτρων που εμπεριέχονται στην ψυχολογική προετοιμασία των αθλητών.

Λόγω της πολυμεντιακής κάλυψης των αθλητικών γεγονότων, όλοι όσοι ασχολούνται με τον αθλητισμό έχουν κατανοήσει πλέον τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν από την εφαρμογή των θεωριών και των ερευνητικών ευρημάτων της Αθλητικής Ψυχολογίας. Αναδιψώντας κανείς στη βιβλιογραφία της Αθλητικής Ψυχολογίας θα διαπιστώσει ότι η νοερή εξάσκηση, η εξάσκηση για τη βελτίωση εστίασης της προσοχής και η εφαρμογή τεχνικών χαλάρωσης αποτελούν απαραίτητες ρουτίνες προετοιμασίας που εκτελούνται από τους αθλητές πριν από κάθε προσπάθεια. Γνωρίζοντας ο αθλητικός μάνατζερ και γενικότερα ο αθλητικός επιστήμονας, τις αρχές και τις θεωρίες της Αθλητικής Ψυχολογίας, καθώς και τις ψυχολογικές και νοητικές δυνατότητες του αθλητή μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην επαγγελματική του καταξίωση.

Η ψυχολογική προετοιμασία και η νοητική ικανότητα αναπτύσσονται με τη συνεχή και τη μεθοδική εξάσκηση και όχι απλά με την ‘αναζήτηση’ και την ‘επιστράτευση’ τους κατά τη διάρκεια του αγώνα. Αρκετοί είναι οι ερευνητές που έχουν χρησιμοποιήσει σχεδόν όλα τα αθλήματα ως αντικείμενο μελέτης για την εφαρμογή και τη διερεύνηση των βασικών αρχών και θεωριών της γνωστικής ψυχολογίας, της αθλητικής ψυχολογίας και της ψυχολογίας της κινητικής μάθησης και συμπεριφοράς. Ωστόσο, ειδικοί στον χώρο του αθλητισμού, έχουν επισημάνει τη σημαντικότητα της εφαρμογής διαφόρων μοντέλων επεξεργασίας πληροφοριών για την ακριβέστερη παρουσίαση και επεξήγηση των νοητικών διεργασιών που συναντώνται στην επίλυση των προβλημάτων τακτικής (Bar-Eli, Plessner, & Raab, 2011; LeUnes & Nation, 2002).

Η ψυχολογική και η νοητική προετοιμασία στον αθλητισμό συμπεριλαμβάνει αρκετές θεματικές ενότητες που καλύπτονται από τους τομείς της αθλητικής ψυχολογίας,

της ψυχολογίας της κινητικής μάθησης και συμπεριφοράς και της εφαρμοσμένης αθλητικής ψυχολογίας. Η **αθλητική ψυχολογία** εξετάζει την εφαρμογή των αρχών της ψυχολογίας στον αθλητισμό με σκοπό τη βελτίωση της αθλητικής απόδοσης και τον εμπλουτισμό του ανθρώπινου δυναμικού. Η **ψυχολογία της κινητικής μάθησης και συμπεριφοράς** «ερευνά και εξετάζει την απόκτηση των κινητικών δεξιοτήτων ως αποτέλεσμα της εξάσκησης, καθώς και τις αρχές που διέπουν τις ανθρώπινες κινητικές δεξιότητες σε ένα συμπεριφορικό επίπεδο ανάλυσης» (Τραυλός, 1998, σελ. 9). Η **εφαρμοσμένη αθλητική ψυχολογία** προσαρμόζει τη μελέτη της σε ένα μέρος της αθλητικής ψυχολογίας το οποίο αναφέρεται στον προσδιορισμό και στην κατανόηση των ψυχολογικών θεωριών και τεχνικών που μπορούν να εφαρμοστούν στον αθλητισμό για την αύξηση της απόδοσης και της προσωπικής ανάπτυξης των αθλητών και των ατόμων που ασχολούνται με φυσικές δραστηριότητες (Weinberg & Gould, 2014).

Μερικά από τα θέματα που εξετάζονται από την αθλητική ψυχολογία είναι η προσωπικότητα, τα κίνητρα – παρακίνηση, το στρες – άγχος – διέγερση, οι τρόποι διευθέτησης του άγχους, η προσοχή και συγκέντρωση της προσοχής, η ηγεσία, η συνοχή της ομάδας, η κοινωνική διευκόλυνση και ραθυμία, καθώς και η επιθετικότητα και βία στον αθλητισμό. Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστεί η θεματική ενότητα της προσωπικότητας σε σχέση με την αθλητική απόδοση.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ

Για να καταλάβουν την ψυχολογία του αθλητή, οι ερευνητές έχουν εξετάσει τις διαφορές της προσωπικότητας μεταξύ των αθλητών και των μη αθλητών, καθώς και μεταξύ των αθλητών στα διάφορα αθλήματα. Αν και καμία "αθλητική προσωπικότητα" δεν έχει βρεθεί (βλ. Vealey, 2002; Gill & Williams, 2008; Wilson & Dishman, 2015), οι αθλητές όταν συγκρίνονται με τους μη-αθλητές είναι εξωστρεφείς, συναισθηματικά σταθεροί, σκληροί, διεκδικητικοί, κατηγορηματικοί, και διακατέχονται από μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση (Egloff & Gruhn, 1996; Cox, 2007). Όσον αφορά τους παίκτες των ομαδικών αθλημάτων, οι παίκτες είναι γενικά περισσότερο εξωστρεφείς, ανήσυχοι, εξαρτώμενοι, αλλά λιγότερο ευαίσθητοι και επινοητικοί από τους αθλητές των ατομικών αθλημάτων (Cox, 2007).

Τα μη σταθερά αποτελέσματα οφείλονται κυρίως στις διαφορετικές μεθοδολογικές και θεωρητικές προσεγγίσεις που ακολουθούνται για τη μελέτη της προσωπικότητας (Weinberg, & Gould, 2014). Οι έρευνες για τον προσδιορισμό της προσωπικότητας είναι «απαραίτητως» περιγραφικές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούμε να διαχωρίσουμε εάν η αθλητική συμμετοχή προκαλεί τις διαφορές προσωπικότητας (αναπτυξιακή προσέγγιση) ή εάν οι προϋπάρχουσες διαφορές στην προσωπικότητα οδηγούν τους ανθρώπους να συμμετέχουν σε συγκεκριμένα αγωνίσματα ή αθλήματα (Roberts & Woodman, 2015).

Καθοριστικοί Παράγοντες της Προσωπικότητας

Σε καμία περίπτωση όμως δεν πρέπει να δούμε την προσωπικότητα του αθλητή σαν κάτι διαφορετικό ή ξεκομμένο από την προσωπικότητα του απλού ανθρώπου. Η εμπλοκή με τον αθλητισμό δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις κατάστασης όπου οι γενετήσιες καταβολές και το περιβάλλον διαμορφώνει και διαφοροποιεί την προσωπικότητα του ανθρώπου – αθλητή.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Όταν μιλάμε για την προσωπικότητα, δεν προσπαθούμε να επισημάνουμε τα απλά χαρακτηριστικά του ανθρώπου. Στον χώρο της ψυχολογίας, ο όρος **προσωπικότητα** υπονοεί μια δυναμική έννοια που περιγράφει την αύξηση και την εξέλιξη ολόκληρου του ψυχολογικού συστήματος ενός ατόμου. Ο περισσότερο χρησιμοποιημένος ορισμός της προσωπικότητας προσδιορίστηκε από τον Gordon Allport εβδομήντα χρόνια περίπου πριν. Σύμφωνα με τον Allport (1937), η προσωπικότητα είναι η δυναμική οργάνωση μέσα στο άτομο εκείνων των ψυχοφυσικών συστημάτων που καθορίζουν τις μοναδικές ρυθμίσεις του ανθρώπου στο περιβάλλον του. Από την εποχή του Allport και μετά δημιουργήθηκαν αρκετοί ορισμοί της προσωπικότητας. Ωστόσο, η **προσωπικότητα** μπορεί να οριστεί ως *το σύνολο των χαρακτηριστικών, ιδιοτήτων και τρόπων συμπεριφοράς που καθιστούν ένα άτομο μοναδικό*.

Μία από τις πρώτες ανησυχίες των ερευνητών της προσωπικότητας αναφερόταν στο εάν η προσωπικότητα ενός ατόμου ήταν αποτέλεσμα της κληρονομικότητας ή του περιβάλλοντος. Η προσωπικότητα προκαθορίζεται με τη γέννηση, ή είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης του ατόμου με το περιβάλλον του; Μακροχρόνιες έρευνες έδειξαν ότι η προσωπικότητα διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση των κληρονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων με τη διαμεσολάβηση των περιστασιακών καταστάσεων.

Κληρονομικότητα. Η κληρονομικότητα αναφέρεται σε εκείνους τους παράγοντες που καθορίζονται με τη σύλληψη. Το ύψος, τα χαρακτηριστικά του προσώπου, το φύλο, η ιδιοσυγκρασία, η σύνθεση και τα αντανακλαστικά των μυών είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά του ανθρώπου που προκαθορίζονται από τα γονίδια των γονιών. Η προσέγγιση της κληρονομικότητας για την προσωπικότητα υποστηρίζει ότι η προσωπικότητα ενός ατόμου προδιαγράφεται από τη μοριακή δομή των γονιδίων και κυρίως τη σύνθεση των χρωμοσωμάτων.

Οι έρευνες για τον προσδιορισμό του ρόλου της κληρονομικότητας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας βασίστηκαν (1) στις γενετικές μελέτες των ανθρώπινων συμπεριφορών και της ιδιοσυγκρασίας μεταξύ των μικρών παιδιών, και (2) στη μελέτη των διδύμων που χωρίστηκαν στη γέννηση. Οι πρόσφατες μελέτες σε παιδιά μικρών ηλικιών έδειξαν ότι αρκετά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας, όπως η ντροπαλότητα, ο φόβος, και ο κίνδυνος προκαλούνται πιθανότατα από τα κληρονομημένα γενετικά χαρακτηριστικά (βλ. Hampson, 2014; Robins, Caspi, & Moffitt, 2000).

Πιο αξιόπιστα, όμως, αποτελέσματα μας παρέχουν οι έρευνες που μελέτησαν μονοζυγωτικούς διδύμους. Οι Bouchard, Lykken, McGue, Segal, & Tellegen (1990) μελέτησαν περισσότερα από 100 ζευγάρια μονοζυγωτικών δίδυμων που χωρίστηκαν στη γέννηση και μεγάλωσαν σε διαφορετικό περιβάλλον. Σε σειρά μελετών ο Bouchard και οι συνεργάτες του (για αναλυτική παρουσίαση βλ. Bouchard et al., 1990; Bouchard & Loehlin, 2001), βρήκαν ότι οι χωρισμένοι δίδυμοι είχαν πολλά κοινά σημεία. Για σχεδόν κάθε γνώρισμα συμπεριφοράς που αξιολογήθηκε, βρέθηκε ότι ένα σημαντικό μέρος των παραλλαγών της συμπεριφοράς των διδύμων μπορούσε να αποδοθεί σε γενετικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, δύο δίδυμοι που ήταν χωρισμένοι για 39 έτη και ζούσαν 60 χιλιόμετρα μακριά ο ένας από τον άλλο, βρέθηκαν να οδηγούν αυτοκίνητο ίδιας μάρκας, ίδιου μοντέλου και χρώματος, κάπνιζαν τσιγάρα ίδιας μάρκας, είχαν και οι δύο σκύλο και τον αποκαλούσαν με το ίδιο όνομα, και τακτικά έκαναν διακοπές στην ίδια παραλία (αλλά σε διαφορετικά τετράγωνα) που απείχε 2500 χιλιόμετρα από το σπίτι τους. Σε γενικές γραμμές, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η κληρονομικότητα προδιαγράφει

περίπου το πενήντα τοις εκατό (50%) των διαφορών της προσωπικότητας και περισσότερο από τριάντα τοις εκατό (30%) στις συμπεριφορές που αφορούν τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα και τις ασχολίες του ελεύθερου χρόνου.

Περιβάλλον. Ανάμεσα στους περιβαλλοντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της προσωπικότητας είναι ο πολιτισμός στον οποίο ανατρεφόμαστε, οι κανόνες συμπεριφοράς και επικοινωνίας μεταξύ των μελών της οικογένειας, των φίλων, και των κοινωνικών ομάδων, καθώς και οι εμπειρίες που αποκτώνται στον χώρο που ζούμε. Ο πολιτισμός καθορίζει και οριοθετεί τους κανόνες, τις τοποθετήσεις, και τις αξίες που μεταφέρονται από τη μία γενεά στην επόμενη και δημιουργούν τη «λογική σταθερότητα» στο πέρασμα του χρόνου. Μια ιδεολογία που ενθαρρύνεται έντονα σε έναν πολιτισμό μπορεί να έχει ισχυρή επιρροή στους πολίτες αυτής της κοινωνίας και μέτρια ή καθόλου επιρροή σε άλλες κοινωνικές ομάδες.

Κρίνεται απαραίτητο να τονισθεί, ότι το γενικό πόρισμα των ερευνών αποδέχεται την «επί ίσοις όροις» επίδραση της κληρονομικότητας και του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Η κληρονομικότητα προσδιορίζει και οριοθετεί τις παραμέτρους για την ανάπτυξη της προσωπικότητας. Ωστόσο, για να αναπτυχθούν πλήρως οι γενετικά προσδιοριζόμενες προδιαγραφές, πρέπει το άτομο να βρίσκεται στο κατάλληλο περιβάλλον και να έχει τη δυνατότητα να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος (Loehlin & Nichols, 2014).

Κατάσταση. Ο τρίτος παράγοντας, η κατάσταση, επηρεάζει τις επιδράσεις της κληρονομικότητας και του περιβάλλοντος στην προσωπικότητα. Η προσωπικότητα ενός ατόμου, αν και είναι σταθερή, αλλάζει στις διαφορετικές καταστάσεις. Οι διαφορετικές απαιτήσεις των διαφορετικών καταστάσεων προκαλούν (δραστηριοποιούν) τις διάφορες πτυχές της προσωπικότητάς του ατόμου (Mischel, 2013). Δεν πρέπει, επομένως, να εξετάσουμε τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας μεμονωμένα, αλλά πάντα σε σχέση με την κατάσταση και το γνωστικό επίπεδο του ατόμου (Mischel, 2013; Mischel, Mendoza-Denton, & Shoda, 2002)

Σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία φαίνεται λογικό να υποθέσουμε ότι οι καταστάσεις επηρεάζουν την προσωπικότητα ενός ατόμου. Είναι όμως αρκετά δύσκολο να δημιουργήσουμε ένα ξεκάθαρο σχέδιο ταξινόμησης που θα μας προσδιόριζε τον αντίκτυπο των διαφόρων καταστάσεων στη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Προφανώς δεν είμαστε ακόμα τόσο κοντά στην ανάπτυξη ενός συστήματος ταξινόμησης των καταστάσεων που θα μας επέτρεπε τη συστηματική μελέτη της προσωπικότητας. Εντούτοις, ξέρουμε ότι ορισμένες καταστάσεις επηρεάζουν περισσότερο από ορισμένες άλλες τη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Μερικές καταστάσεις όπως η εκκλησία, ο αθλητισμός, οι ενώσεις προσκόπων και οδηγών ενισχύουν αρκετές θεμιτές συμπεριφορές που θα έχουν άμεση επιρροή στην προσωπικότητα του ατόμου.

Θεωρίες της Προσωπικότητας

Ψυχοδυναμική προσέγγιση

Σύμφωνα με τον Sigmund Freud, οι άνθρωποι γεννούνται, όχι μόνο με τα βασικά ένστικτα ή ανάγκες για φαγητό, νερό και αέρα, αλλά και με το ένστικτο για σεξ και επιθετικότητα. Ο Freud πίστευε ότι η ανάγκη για αγάπη, γνώση, και ασφάλεια προέρχονται από την ενεργοποίηση των βασικών επιθυμιών των προηγούμενων

ενστίκτων. Η προσωπικότητα του ανθρώπου διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση των διαφόρων ασυνείδητων ψυχολογικών διαδικασιών που έχουν σχέση με τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές του ανθρώπου.

Η προσωπικότητα έχει τρία βασικά χαρακτηριστικά: την ταυτότητα – το αυτό (ID), το εγώ (Ego), και το υπεργώ (Superego). Η **Ταυτότητα – το Αυτό (ID)** είναι το πιο πρωτόγονο και απρόσιτο από τα 3 στοιχεία της προσωπικότητας. Αποτελεί την έδρα των ενστικτωδών ορμών ερωτικής (libido) και επιθετικής φύσης και λειτουργεί σύμφωνα με την αρχή της ευχαρίστησης, αναζητώντας έτσι άμεση ικανοποίηση. Σύμφωνα με τον Freud υπάρχουν τα ένστικτα ζωής (ΕΡΩΣ) που προδιαγράφουν την ενστικτώδη ερωτική ορμή, τη θετική και δημιουργική ενέργεια (*ψυχική ενέργεια*) και τα ένστικτα θανάτου (ΘΑΝΑΤΟΣ) που είναι υπεύθυνα για την επιθετικότητα του ανθρώπου και την αρνητική - καταστρεπτική συμπεριφορά. **Το Αυτό** είναι παρόν από τη γέννηση του ανθρώπου και αποτελεί την ασυνείδητη πλευρά της προσωπικότητας. Επιδιώκει την *άμεση ευχαρίστηση* και ικανοποίηση του ατόμου και αντιπροσωπεύει "τον καθαρό εαυτό". Το **Εγώ (Ego)** εμφανίζεται στο τέλος του πρώτου έτους και είναι η *ρεαλιστική*, πρακτική πτυχή του εαυτού. Κρατά τις ωθήσεις της Ταυτότητας (ID) από τον ερχομό στην επιφάνεια (του συνειδητού). Διατηρεί την ισορροπία μεταξύ της ταυτότητας & του υπερεγώ και διαπραγματεύεται τη σχέση μεταξύ του ατόμου και του εξωτερικού κόσμου. Το **Υπερεγώ (Superego)** εμφανίζεται γύρω στην ηλικία πέντε ή έξι. Αντιπροσωπεύει τους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας και λειτουργεί με την *αρχή της ηθικής*. Είναι ο ηθικός βραχίονας της προσωπικότητας, και αντιστοιχεί με αυτό που αποκαλούμε συνείδηση. Το **Υπερεγώ** αντιπροσωπεύει το ιδανικό παρά το πραγματικό και προσπαθεί για την τελειότητα παρά την ευχαρίστηση του ατόμου.

Η ψυχοδυναμική προσέγγιση επικεντρώνεται στην κατανόηση του ατόμου ως σύνολο χαρακτηριστικών και γνωρισμάτων. Βλέπει την προσωπικότητα ως ένα δυναμικό σύνολο διαδικασιών που αλλάζουν συνεχώς και συχνά συγκρούονται μεταξύ τους (Vealey, 2002). Για παράδειγμα, οι ερευνητές που χρησιμοποιούν την ψυχοδυναμική προσέγγιση για τη μελέτη της προσωπικότητας, διαπραγματεύονται πώς τα ασυνείδητα επιθετικά ένστικτα έρχονται σε σύγκρουση με άλλες πτυχές της προσωπικότητας, όπως το υπερεγώ του, και επηρεάζουν τη συμπεριφορά. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο πώς διαμορφώνεται η προσωπικότητα του ενήλικα από την επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των δυνάμεων του ασυνείδητου και των αξιών και της συνείδησης του υπερεγώ κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας.

Αν και η ψυχοδυναμική προσέγγιση χρησιμοποιείται ευρέως στον τομέα της ψυχολογίας, έχει μικρό αντίκτυπο στην ψυχολογία του αθλητισμού. Ωστόσο, δεν είναι λίγοι οι αθλητικοί ψυχολόγοι που χρησιμοποιούν την ψυχοδυναμική προσέγγιση για τον προσδιορισμό της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς των αθλητών (βλ. Andersen, 2012; Aritzsch, 1995; Conroy & Benjamin, 2001).

Θεωρίες των γνωρισμάτων (Traits)

Οι βασικές αρχές που διέπουν τις θεωρίες αυτές αναφέρονται στα γνωρίσματα ή τα χαρακτηριστικά είναι οι συμπεριφοριστικές και διανοητικές τάσεις του ανθρώπου οι οποίες παραμένουν σταθερές και προβλέψιμες κατά τη διάρκεια του χρόνου στις διάφορες καταστάσεις (π.χ. υποχωρητικός, ειλικρινής, ευσυνείδητος, κτλ). Κάθε άτομο έχει ένα μοναδικό πρότυπο γνωρισμάτων.

Οι θεωρητικοί της προσέγγισης των χαρακτηριστικών έπρεπε να διαχωρίσουν τη σχέση που υπάρχει μεταξύ των γνωρισμάτων και των τύπων της προσωπικότητας. Οι τύποι της προσωπικότητας είναι μία κατηγοριοποίηση που έχει τις ρίζες της στην τυπολογία του Ιπποκράτη. Για να διαχωρίζουμε και να προσδιορίζουμε τις δύο έννοιες θα πρέπει να γνωρίζουμε ότι, σύμφωνα με τη **θεωρία των τύπων**, οι άνθρωποι χαρακτηρίζονται από την κατηγορία στην οποία ανήκουν και όχι από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους. Η προσωπικότητα περιγράφεται βασιζόμενη σε μερικές ευδιάκριτες και αμοιβαία αποκλειστικές κατηγορίες (π.χ. εσωστρεφείς – εξωστρεφείς). Η **θεωρία των γνωρισμάτων** αποδέχεται ότι οι άνθρωποι χαρακτηρίζονται από σταθερές και διαρκείς ιδιότητες, βάση των οποίων μπορούμε να περιγράψουμε και να αξιολογήσουμε ένα άτομο. Σύμφωνα με την προσέγγιση των γνωρισμάτων, όλα τα άτομα έχουν τα ίδια γνωρίσματα αλλά σε διαφορετικά ποσά.

Οι πιο βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας είναι του Allport, του Eysenck, και των πέντε μεγάλων παραγόντων – χαρακτηριστικών των Costa και McCrae (1992).

Θεωρία γνωρισμάτων του Allport. Ο Allport (1961) ξόδεψε περισσότερα από 30 χρόνια για τη μελέτη της προσωπικότητας. Σύμφωνα με τον Allport, η προσωπικότητα του ανθρώπου μπορεί να σκιαγραφηθεί σύμφωνα με τα *κεντρικά* και τα *δευτερεύοντα* γνωρίσματα: Τα κεντρικά γνωρίσματα είναι αυτά που είναι εμφανή στους άλλους και εμπεριέχουν χαρακτηριστικά που οργανώνουν και ελέγχουν τη συμπεριφορά σε διαφορετικές καταστάσεις (αξιόπιστος, ειλικρινής). Τα *δευτερεύοντα* γνωρίσματα αναφέρονται στις συμπεριφορές συγκεκριμένων καταστάσεων (π.χ. δεν μου αρέσει η πολυκοσμία).

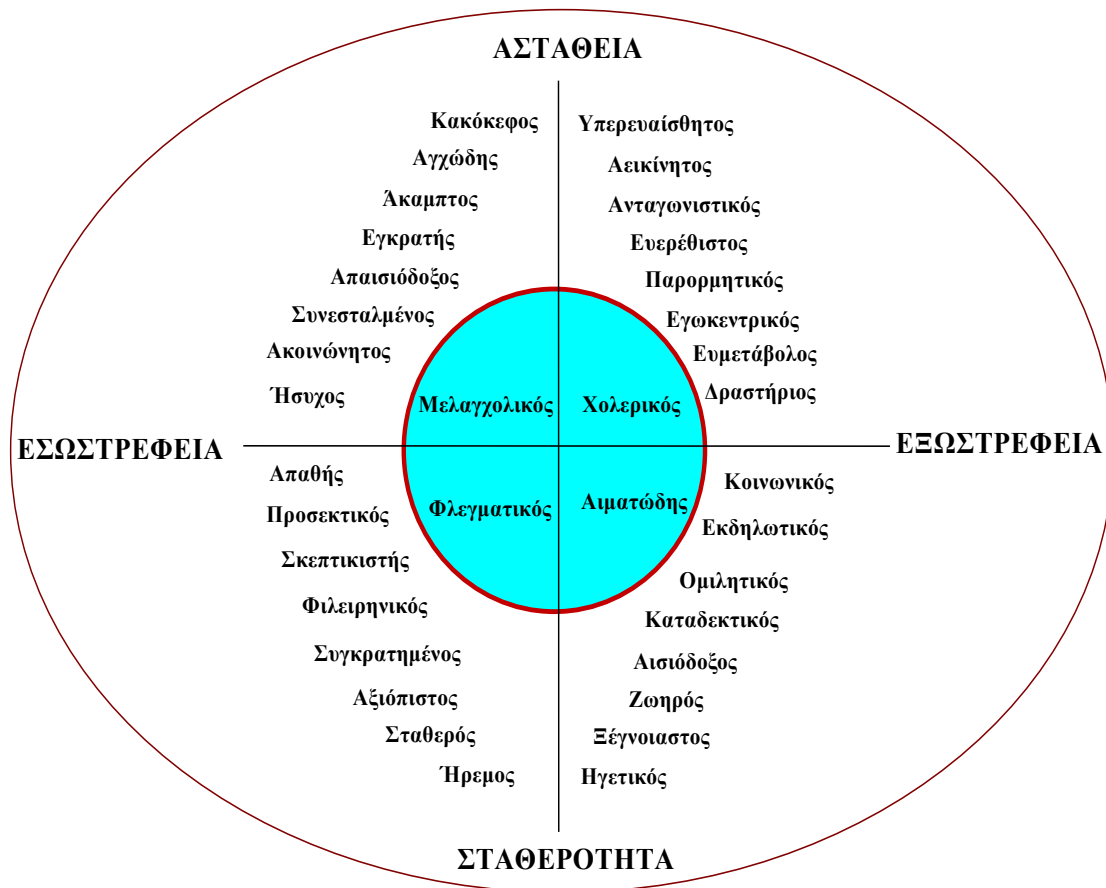
Θεωρία Βιολογικών Γνωρισμάτων Eysenck. Ο Eysenck (1967) χρησιμοποίησε μια στατιστική τεχνική, αποκαλούμενη *παραγοντική ανάλυση*, για να μελετήσει τη δομή των κανονικών και διαταραγμένων προσωπικοτήτων. Από την έρευνά του, ο Eysenck (1990) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η προσωπικότητα θα μπορούσε να περιγραφεί και να χωριστεί σε τρεις βασικούς παράγοντες ή διαστάσεις:

1. **Εσωστρέφεια – Εξωστρέφεια:** Οι εξωστρεφείς είναι άτομα κοινωνικά, τους αρέσει να βγαίνουν, να απολαμβάνουν τα πάρτι και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες, ρισκάρουν, αγαπούν τον ενθουσιασμό και την αλλαγή. Οι εσωστρεφείς τείνουν να είναι ήρεμοι, στοχαστικοί, και συγκρατημένοι. Απολαμβάνουν τις απόμερες αναζητήσεις και αποφεύγουν τον ενθουσιασμό και την κοινωνική συμμετοχή.
2. **Συναισθηματικότητα (Αστάθεια) – Σταθερότητα:** Στο ένα άκρο της συναισθηματικότητας-σταθερότητας είναι άνθρωποι που εκθέτουν τέτοια χαρακτηριστικά όπως την κακοκεφιά, την ανησυχία, το άγχος και άλλα αρνητικά συναισθήματα. Οι άνθρωποι στο αντίθετο άκρο αυτής της διάστασης είναι ήρεμοι, χαμηλών τόνων, χαλαροί, και συναισθηματικά σταθεροί. Η διάσταση αυτή συναντάται συχνά με το όνομα *νεύρωση*.
3. **Ψυχωτισμός:** Οι άνθρωποι που έχουν υψηλές τιμές στη διάσταση αυτή παρουσιάζουν χαρακτηριστικά όπως σκληρότητα, εχθρότητα, ψυχρότητα, παραδοξότητα, και απόρριψη των κοινωνικών συνηθειών. Οι άνθρωποι που

έχουν χαμηλές τιμές στη διάσταση αυτή δεν παρουσιάζουν αυτές τις ιδιότητες.

Στην περιγραφή των δύο πρώτων διαστάσεων (εσωστρέφεια – εξωστρέφεια και συναισθηματικότητα – σταθερότητα), ο Eysenck έκανε έναν παραλληλισμό με την τυπολογία του Ιπποκράτη (βλ. Σχήμα 1). Σύμφωνα με τον Ιπποκράτη έχουμε 4 τύπους προσωπικότητας: τον μελαγχολικό, τον χολερικό, τον αιματώδη και τον φλεγματικό.

1. **Μελαγχολικός:** Μία από τις κράσεις ή ιδιοσυγκρασίες που ανήκουν άτομα κατηφή και θλιμμένα (μαυρόχολος, πικρόχολος).
2. **Χολερικός:** Μία από τις κράσεις ή ιδιοσυγκρασίες που ανήκουν άτομα ευέξαπτα και υπερευαίσθητα (κιτρινόχολος).
3. **Αιματώδης:** μία από τις κράσεις ή ιδιοσυγκρασίες που ανήκουν άτομα αισιόδοξα και με πλήρη αυτοπεποίθηση (υπερβολική ποσότητα αίματος).
4. **Φλεγματικός:** μία από τις κράσεις ή ιδιοσυγκρασίες που ανήκουν άτομα άτονα και θλιμμένα (υπερβολική ποσότητα φλέγματος).

Σχήμα 1. Οι δύο διαστάσεις του Eysenck με την τυπολογία του Ιπποκράτη.

Το μοντέλο των 5 μεγάλων παραγόντων της προσωπικότητας. Τα τελευταία χρόνια, το μοντέλο των 5 παραγόντων αποτελεί την πιο αποδεκτή προσέγγιση για τη μελέτη της προσωπικότητας (Gill & Williams, 2008). Οι Costa και McCrae (1992), βασιζόμενοι στη μέθοδο της παραγοντικής ανάλυσης, οδήγησαν πολλούς θεωρητικούς του γνωρίσματος να θεωρήσουν ότι η προσωπικότητα οργανώνεται γύρω από μόνο πέντε βασικούς παράγοντες (Allen, Greenlees, & Jones, 2013). Η προσέγγιση αυτή ονομάστηκε «**μοντέλο των 5 μεγάλων παραγόντων της προσωπικότητας**». Οι πέντε παράγοντες: είναι δεκτικότητα στην εμπειρία, ευσυνειδησία, εξωστρέφεια, προσήνεια – συγκαταβατικότητα, και συναισθηματική σταθερότητα – νεύρωση. Τα γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν κάθε άτομο σε κάθε παράγοντα είναι:

1. **Δεκτικότητα στην εμπειρία:** καλλιτεχνία, περιέργεια, επινοητικότητα, οξυδέρκεια, πρωτότυπα και ευρέα ενδιαφέροντα, ασυνήθιστες διαδικασίες σκέψης, νοητικά ενδιαφέροντα.
2. **Ευσυνειδησία:** αποδοτικός, οργανωμένος, αξιόπιστος, λεπτομερής, ηθικός, παραγωγικός.
3. **Εξωστρέφεια:** ενεργός, κατηγορηματικός, ενεργητικός, ομιλητικός, εκφραστικός, κοινωνικός.
4. **Προσήνεια:** ευγνώμων, συγχωρεί εύκολα, γενναιόδωρος, καλός, έμπιστος, θερμός, συμπονετικός, διακριτικός, απλός.
5. **Νεύρωση:** Αγχώδης, βρίσκεται συνέχεια σε ένταση, συναισθηματικά ασταθής, ωστικός, τρωτός, ευερέθιστος, ανήσυχος

Φαινομενολογική θεωρία του Rogers

Ο Rogers (1963) εισήγαγε την ανθρωπιστική - φαινομενολογική¹ προσέγγιση σύμφωνα με την οποία η παρακίνηση για τη συμπεριφορά προέρχεται από τις μοναδικές βιολογικές και επίκτητες τάσεις του ανθρώπου για ανάπτυξη και αλλαγή σε θετικές κατευθύνσεις με στόχο την επίτευξη της *αυτοπραγμάτωσης* (self-actualization). Ο Rogers δεν διευκρινίζει ούτε οριοθετεί συγκεκριμένα αναπτυξιακά στάδια στη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Βασικής σπουδαιότητας είναι το γεγονός ότι οι έμφυτες δυνατότητες του ατόμου καθορίζονται γενετικά, ενώ η αυτοαντίληψη καθορίζεται κοινωνικά.

Κεντρικός πυρήνας της θεωρίας του Rogers για την προσωπικότητα είναι ο *εαυτός* (self). Σύμφωνα με τον Rogers, ο *εαυτός* είναι το μέρος της προσωπικότητας που μεταβάλλεται από την αντίληψη που έχει κάποιος για το άτομό του. Ο εαυτός αναπτύσσεται μέσα στα πλαίσια της αλληλεπίδρασης του ατόμου με το περιβάλλον και μεταβάλλεται ως αποτέλεσμα της μάθησης και της ωρίμανσης. Ο κάθε άνθρωπος έχει την τάση να πραγματοποιήσει τις έμφυτες δυνατότητές του και μπορεί να πετύχει αυτό που ονομάζει αυτοπραγμάτωση.

Η αυτοπραγμάτωση μπορεί να οριστεί ως

- ✓ η έμφυτη τάση του ανθρώπου προς την ανάπτυξη η οποία παρακινεί τη συμπεριφορά (του ιδίου) στην αναζήτηση πλήρους πραγμάτωσης του μεγαλύτερου δυνατού (Rogers), ή

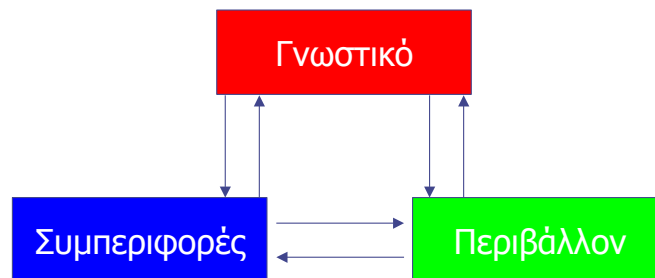
¹ Φαινομενολογία: Επιστημονική προσέγγιση που δίνει έμφαση στην υποκειμενική εμπειρία του ατόμου. Η φαινομενολογία κατανοεί και ερμηνεύει τα γεγονότα, όπως αυτά βιώνονται από το ίδιο το άτομο (Χουντουμάδη & Πατεράκη, 1997).

- ✓ η επιθυμία για αυτοεκπλήρωση και πραγμάτωση του δυναμικού ενός ατόμου ή η ενεργοποίηση και ανάπτυξη όλων των ικανοτήτων του ατόμου σε μέγιστο βαθμό (Maslow).

Κοινωνικο-γνωστική προσέγγιση του Bandura

Σύμφωνα με τον Bandura, η κοινωνικο-γνωστική μάθηση είναι ένας από τους σημαντικότερους περιβαλλοντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη νοητική ανάπτυξη και ικανότητα του ανθρώπου. Η θεωρία της κοινωνικο-γνωστικής μάθησης συνδυάζει τις αρχές της μάθησης δίνοντας έμφαση στις αλληλεπιδράσεις του ανθρώπου με τα κοινωνικά τεκταινόμενα και δεν αποδέχεται ότι ο άνθρωπος 'οδηγείται' από εσωτερικές δυνάμεις και ούτε ότι είναι έρμαιο των περιβαλλοντικών καταστάσεων. Ο Bandura (1986) λαμβάνει ως δεδομένο την *τριαδική αμοιβαία αιτιοκρατία* (*triadic reciprocal determinism*), όπου (α) γνωστικοί και άλλοι προσωπικοί παράγοντες, (β) συμπεριφορά και (γ) περιβαλλοντικές καταστάσεις αλληλεπιδρούν και προσδιορίζουν ο ένας τον άλλο (Σχήμα 2). Έτσι οι άνθρωποι δεν αντιδρούν απλά στα γεγονότα του περιβάλλοντος, αλλά συμμετέχοντας ενεργά δημιουργούν το δικό τους περιβάλλον και ενεργούν για να το αλλάξουν.

Η προσέγγιση της κοινωνικο-γνωστικής μάθησης τονίζει τη μοναδικότητα των ανθρώπινων γνωστικών διαδικασιών που συμπεριλαμβάνονται στην απόκτηση και τη διατήρηση των προτύπων συμπεριφοράς και ως εκ τούτου της προσωπικότητας. Με τις γνωστικές διαδικασίες, ο άνθρωπος προσδιορίζει ποια περιβαλλοντικά γεγονότα θα αναγνωρισθούν και πως αυτά θα ερμηνευτούν, θα οργανωθούν έτσι ώστε να ενεργήσει κατάλληλα στις περιβαλλοντικές απαιτήσεις (Bandura, 1978). Στη συνέχεια, η θετική ή η αρνητική ανατροφοδότηση από τη συμπεριφορά θα επηρεάσει τη σκέψη του ανθρώπου και τους τρόπους που θα χρησιμοποιήσουν για να αλλάξουν το περιβάλλον.

Σχήμα 2. Τριαδική αμοιβαία αιτιοκρατία

Σύμφωνα με τον Bandura (1971), η συμπεριφορά του ανθρώπου οδηγείται από λεκτικές και φανταστικές παραστάσεις-απεικονίσεις (*verbal and imaginal representations*) και δεν ελέγχεται αποκλειστικά από την άμεση εξωτερική επιβράβευση. Σε μεγάλο ποσοστό, η συμπεριφορά μας ρυθμίζεται και από τα εκτιμώμενα αποτελέσματα. Για παράδειγμα, δεν περιμένουμε να αρρωστήσουμε και μετά να φροντίσουμε για την ιατρική μας ασφάλιση. Γνωρίζουμε εκ των προτέρων, ότι στην κοινωνία που ζούμε πρέπει να έχουμε εξασφαλισμένη τη φροντίδα για την υγεία μας.

Ο άνθρωπος ως επεξεργαστής πληροφοριών μπορεί να χειριστεί σύμβολα, να σκέπτεται για τα εξωτερικά γεγονότα, και να προβλέπει τις πιθανές συνέπειες των διαφόρων ενεργειών του χωρίς να έχει την εμπειρία των εν λόγω ενεργειών. Μαθαίνουν να συμπεριφερόμαστε και να υιοθετούμε τρόπους συμπεριφοράς απλά από την παρατήρηση της συμπεριφοράς των άλλων (*μάθηση παρατήρησης – observational learning*).

Η βασική δομή της θεωρίας της κοινωνικο-γνωστικής μάθησης αποδέχεται τη σημαντική επιρροή που έχει η παρατήρηση προτύπου στη μάθηση και διαμόρφωση της συμπεριφοράς (Bandura 1989). Ο Bandura με την κοινωνικο-γνωστική προσέγγιση πρόσφερε έναν αρκετά διαφωτιστικό τρόπο σχετικά με το πώς αποκτούμε, διατηρούμε και τροποποιούμε τη συμπεριφορά μας διαμέσου της *μίμησης* των προτύπων.

Στην παραπάνω ενότητα, αναπτύχθηκαν περιληπτικά οι βασικότερες θεωρητικές προσεγγίσεις της προσωπικότητας που εφαρμόζονται και στον χώρο του αθλητισμού. Για μία αναλυτική παρουσίαση των θεωριών της προσωπικότητας, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στο σύγγραμμα των Schultz & Schultz (2012). Για μια αναλυτική και εμπειριστατωμένη προσέγγιση που εξετάζει τη σχέση μεταξύ της προσωπικότητας και τη συμμετοχή σε αθλήματα και φυσικές δραστηριότητες ο αναγνώστης μπορεί να μελετήσει τη διδακτορική διατριβή της Phoda Cohen (2012), καθώς και τις έρευνες των Allen, Greenlees, και Jones (2013) και Coulter, Mallett, Singer, και Gucciardi (2015).

Επίδραση της αθλητικής συμμετοχής στην ανάπτυξη της προσωπικότητας

Επειδή οι αθλητές και οι μη-αθλητές διαφέρουν σε ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας θα πρέπει να αναρωτηθούμε εάν η αθλητική συμμετοχή επηρεάζει ή αλλάζει την προσωπικότητα ενός αθλητή. Όπως αναφέραμε και στην αρχή της ενότητας, οι προσωπικότητες των αθλητών και των μη-αθλητών διαφέρουν σε μερικά ή αρκετά γνωρίσματα. Αυτό οφείλεται στο ότι οι αθλητές και οι μη-αθλητές ήταν διαφορετικοί πριν αρχίσουν να συμμετέχουν σε αθλητικές συναντήσεις ή η αθλητική συμμετοχή άλλαξε την προσωπικότητα των αθλητών με κάποιο τρόπο;

Από το 1960, διάφορες περιεκτικές ανασκοπήσεις της βιβλιογραφίας έχουν ολοκληρωθεί σε μία προσπάθεια διευκρίνησης της σχέσης μεταξύ της προσωπικότητας και της αθλητικής απόδοσης (π.χ., Cratty, 1989; Morgan, 1980). Τα αποτελέσματα αυτών των ανασκοπήσεων εστιάζονται κυρίως (α) στη διαφοροποίηση των γνωρισμάτων της προσωπικότητας ανάλογα με τη συμμετοχή ή τη μη-συμμετοχή του ατόμου στον αθλητισμό και (β) στις παρατηρούμενες τάσεις των αθλητών ανάλογα με το άθλημα ή το αγώνισμα που επέλεξαν.

Οι αθλητές διαφέρουν από τους μη-αθλητές σε πολλά γνωρίσματα της προσωπικότητας (Gat & McWhirter, 1998). Οι Schurr, Ashley, και Joy (1977) έδειξαν ότι οι αθλητές που συμμετέχουν σε ομαδικά και ατομικά αθλήματα είναι περισσότερο ανεξάρτητοι, αντικειμενικότεροι, και λιγότερο ανήσυχοι από τους μη αθλητές. Άλλοι ερευνητές έδειξαν ότι οι αθλητές είναι ευφυέστεροι από το μέσο άνθρωπο (Hardman, 1973), και όταν συγκρίνονται με τους μη-αθλητές έχουν περισσότερη αυτοπεποίθηση, είναι περισσότερο ανταγωνιστικοί και κοινωνικοί (Egloff & Gruhn, 1996).

Αν και υπάρχουν διαφορές μεταξύ των αθλητών και των μη-αθλητών είναι αρκετά δύσκολο να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ο αθλητισμός ευθύνεται για τη δημιουργία

αυτών των διαφορών. Ωστόσο, είναι συνετό να επισημάνουμε ότι (α) πολλά άτομα που έχουν συγκεκριμένα γνωρίσματα της προσωπικότητας επιλέγουν να συμμετέχουν σε διάφορες αθλητικές δραστηριότητες, και (β) ο αθλητισμός συμβάλλει στη διαμόρφωση και διαφοροποίηση αρκετών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας.

Σύμφωνα με τη **γενετική υπόθεση** ή την **υπόθεση της βαρύτητας** (genetic or gravitational hypothesis), τα άτομα που χαρακτηρίζονται από σταθερότητα και εξωστρέφεια έχουν την τάση να επιζητούν την αθλητική εμπειρία. Δεδομένου ότι η ανταγωνιστική διαδικασία δοκιμάζει την αντοχή των αθλητών, εκείνοι που παραμένουν είναι εκείνοι που έχουν τα μέγιστα επίπεδα σταθερότητας και εξωστρέφειας (McKelvie, Lemieux, & Stout, 2003). Παρόμοια αποτελέσματα παρουσιάστηκαν και από άλλους ερευνητές, οι οποίοι παρατήρησαν ότι τα άτομα που διακατέχονται από ορισμένα γνωρίσματα της προσωπικότητας έχουν περισσότερες πιθανότητες να αρχίσουν και να διατηρήσουν τη συμμετοχή τους στον αθλητισμό (π.χ. Dubois, 1986).

Σε ότι αφορά στην επίδραση της αθλητικής συμμετοχής στην προσωπικότητα, μακροχρόνιες έρευνες έδειξαν ότι η αθλητική συμμετοχή πριν την ωρίμανση του παιδιού έχει μια αναπτυξιακή επίδραση στην προσωπικότητα. Συγκεκριμένα, ο Tattersfield (1971) έλεγξε το προφίλ της προσωπικότητας αγοριών της κολύμβησης για πέντε χρόνια και επεσήμανε σημαντικές αλλαγές στην αύξηση των γνωρισμάτων της εξωστρέφειας και της σταθερότητας. Οι αλλαγές αυτές μπορούν να αποδοθούν στη συμμετοχή των παιδιών στην αθλητική δραστηριότητα. Μία άλλη κατηγορία ερευνών (π.χ. Estrada, Gelfand, & Hartmann, 1988; Vealey, 2002) έχει επισημάνει ότι η αθλητική συμμετοχή μπορεί να προκαλέσει αλλαγές στην προσωπικότητα κάποιου οι οποίες μπορεί να είναι αρνητικές (π.χ., αυξανόμενη επιθετικότητα), καθώς επίσης και θετικές.

Επιπλέον, πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι (α) οι αθλητές με χαμηλά επίπεδα συγκαταβατικότητας - προσήνειας, εξωστρέφειας, ή/και συναισθηματικής σταθερότητας είναι πιο επιρρεπείς σε επιθετικές συμπεριφορές (Trninić, Barančić, & Nazor, 2008), (β) οι αθλητές με χαμηλά επίπεδα δεκτικότητας στην εμπειρία ή/και συναισθηματικής σταθερότητας είναι πιο επιρρεπείς στο να μην χρησιμοποιούν τεχνικές στρατηγικές αντιμετώπισης του προβλήματος, και (γ) οι αθλητές με υψηλά επίπεδα ευσυνειδησίας, εξωστρέφειας, ή/και συναισθηματικής σταθερότητας είναι πιο επιρρεπείς στο να χρησιμοποιούν στρατηγικές αντιμετώπισης εστιασμένες στο πρόβλημα (Allen, Frings, & Hunter, 2012; Allen, Greenlees, & Jones, 2011; Kaiseler, Polman, & Nicholls, 2012).

Όπως είναι εύκολο να διαπιστώσει κανείς, δεν μπορούμε να προβλέψουμε με ακρίβεια την επίδραση της αθλητικής συμμετοχής στην προσωπικότητα του αθλητή ή της προσωπικότητας του αθλητή στην επιλογή του αγωνίσματος. Τα ερευνητικά αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν παραπάνω σκιαγραφούν **τάσεις αθλητών** που ήδη εμπλέκονται με συγκεκριμένα αθλήματα και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι υπάρχει σχέση **αιτίου και αιτιατού**. Για μια διεξοδική ανάλυση και προσέγγιση για το συγκεκριμένο θέμα, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στους Rhodes και Smith (2006), και Rhodes και Pfaeffli (2012).

Επίσης, σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να πούμε ότι τα άτομα που έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά **πρέπει** να επιλέξουν συγκεκριμένα αγωνίσματα ή αθλήματα. Μπορούμε όμως να πούμε, ότι τα άτομα που είναι κοινωνικά και σταθερά, έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες ενασχόλησης και παραμονής σε ομαδικά κυρίως αθλήματα. Δεν πρέπει, όμως, να απορρίπτουμε και να αποθαρρύνουμε τα άτομα που χαρακτηρίζονται από εσωστρέφεια να ακολουθούν ομαδικά αθλήματα. Υπάρχουν

αρκετές αποδείξεις και όχι μόνο ενδείξεις, σχετικά με τη διαφοροποίηση των γνωρισμάτων της προσωπικότητας (εξωστρέφεια, αυτοπεποίθηση) των αθλητών που ξεκινάνε τον αθλητισμό με τάσεις εσωστρέφειας και χαμηλής αυτοπεποίθησης.

Σε γενικές γραμμές, όλοι συμφωνούν ότι η ενασχόληση με τα σπορ διαμορφώνει και διαφοροποιεί αρκετά γνωρίσματα της προσωπικότητας του ατόμου (προβλέψεις της κοινωνικο-γνωστικής θεωρίας του Bandura). Ανάλογα με το άθλημα που θα επιλέξει ένα παιδί, μπορεί διαμέσου της μαθησιακής διδασκαλίας (εξάσκηση, καθοδήγηση, ανατροφοδότηση) να τροποποιήσει χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που έχουν να κάνουν με την αύξηση της αυτοπεποίθησης, της συναισθηματικής σταθερότητας, της καλύτερης αντιμετώπισης του άγχους και των συναισθηματικών εξάρσεων. Επίσης, ένα σημαντικό μέρος της έρευνας των τελευταίων χρόνων μελετά την ύπαρξη ενδείξεων σχετικά με τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας και της αθλητικής επιτυχίας και συμμετοχής στις αθλητικές δραστηριότητες (βλ. Allen & Laborde, 2014; Wilson & Dishman, 2015).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Allen, M. S., Frings, D., & Hunter, S. (2012). Personality, coping, and challenge and threat states in athletes. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10(4), 264-275.
- Allen, M. S., Greenlees, I., & Jones, M. V. (2011). An investigation of the five-factor model of personality and coping behaviour in sport. *Journal of Sports Sciences*, 29(8), 841-850.
- Allen, M. S., Greenlees, I., & Jones, M. (2013). Personality in sport: A comprehensive review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 6(1), 184-208.
- Allen, M. S., & Laborde, S. (2014). The role of personality in sport and physical activity. *Current Directions in Psychological Science*, 23(6), 460-465.
- Allport, G. W. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York, NY: Holt.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. Oxford, England: Holt, Reinhart & Winston.
- Andersen, M. B. (2012). Chapter 17-Psychodynamic models of therapy: Chapter taken from Routledge Handbook of Applied Sport Psychology ISBN: 978-0-203-85104-3. *Routledge Online Studies on the Olympic and Paralympic Games*, 1(44), 160-167.
- Apitzsch, E. (1995). Psychodynamic theory of personality and sport performance. In S.J.H. Biddle (Ed.), *European perspectives on exercise and sport psychology* (pp. 111-127). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Bandura, A. (1971). Vicarious and self-reinforcement processes. In R. Glaser (Ed.), *The nature of reinforcement*, (pp. 228-278). New York, NY: Academic Press
- Bandura, A. (1978). The self system in reciprocal determinism. *American Psychologist*, 33(4), 344-359.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, Inc.
- Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. In R. Vasta (Ed.), *Annals of child development. Vol. 6. Six theories of child development* (pp. 1-60). Greenwich, CT: JAI Press.
- Bar-Eli, M., Plessner, H., & Raab, M. (2011). *Judgment, decision-making and success in sport*. John Wiley & Sons.
- Bouchard, T. J., Lykken, D. T., McGue, M., Segal, N. L., & Tellegen, A. (1990). Sources of human psychological differences: The Minnesota study of twins reared apart. *Science*, 250(4978), 223-228.
- Bouchard Jr, T. J., & Loehlin, J. C. (2001). Genes, evolution, and personality. *Behavior genetics*, 31(3), 243-273.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Coulter, T. J., Mallett, C. J., Singer, J. A., & Gucciardi, D. F. (2015). Personality in sport and exercise psychology: Integrating a whole person perspective. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, (ahead-of-print), 1-20.
- Cohen, R. (2012). *The relationship between personality, sensation seeking, reaction time and sport participation: evidence from drag racers, sport science students and archers* (Doctoral dissertation, Middlesex University).
- Conroy, D.E., & Benjamin, L.S. (2001). Psychodynamics in sport performance enhancement consultation: Application of an interpersonal theory. *The Sport Psychologist*, 15, 103–117.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and Individual Differences*, 13(6), 653-665.
- Cox, R. H. (2007). *Sport psychology: concepts and applications* (6th ed.). Boston, MA: Mc-Graw.
- Cratty, B. J. (1989). *Psychology in contemporary sport*. Prentice Hall.
- Dubois, P. E. (1986). The effect of participation in sport on the value orientations of young athletes. *Sociology of Sport Journal*, 3(1), 29-42.
- Egloff, B., & Gruhn, J. A. (1996). Personality and endurance sports. *Personality and Individual Differences*, 21, 223-229.
- Estrada, A. M., Gelfand, D. M. & Hartmann, D. P. (1988). Children's sport and the development of social behaviors. In F. L. Smoll, R. A. Magill & M. J. Ash (Eds.) *Children in sport* (3rd ed.) (pp. 251-262). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Eysenck, H. J. (1967). *The biological basis of personality* (Vol. 689). Transaction publishers.
- Eysenck, H. J. (1990). Genetic and environmental contributions to individual differences: The three major dimensions of personality. *Journal of Personality*, 58(1), 245-261.
- Hampson, S. E. (2014). *Advances in personality psychology* (Vol. 1). Psychology Press.
- Hardman, K. (1973). A dual approach to the study of personality and performance in sport. In H. T. A., Whiting, K., Hardman, L. B. Hendry, & M. G., Jones (Eds.), *Personality and performance in physical education and sport* (pp 77-122). London: Henry Kimpton Publisher.
- Gat, I., & McWhirter, B. T. (1998). Personality characteristics of competitive and recreational cyclists. *Journal of Sport Behavior*, 21(4), 408-420.
- Gill, D. L., & Williams, L. (2008). *Psychological dynamics of sport and exercise* (3rd ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Kaiseler, M., Polman, R. C. J., & Nicholls, A. R. (2012). Effects of the big five personality dimensions on appraisal coping, and coping effectiveness in sport. *European Journal of Sport Science*, 12, 62-72.
- Loehlin, J. C., & Nichols, R. C. (2014). *Heredity, environment, and personality: A study of 850 sets of twins*. University of Texas Press.
- LeUnes, A., & Nation, J. R. (2002). *Sport psychology* (3rd ed.). Pacific Grove, CA: Wadsworth.
- McKelvie, S. J., Lemieux, P., & Stout, D. (2003). Extraversion and neuroticism in contact athletes, no contact athletes and non-athletes: A research note. *Athletic Insight*, 5(3), 19-27.
- Mischel, W. (2013). *Personality and assessment*. Psychology Press.
- Mischel, W., Mendoza-Denton, R., & Shoda, Y. (2002). Situation-behavior profiles as a locus of consistency in personality. *Current Directions in Psychological Science*, 11(2), 50-54.
- Morgan, W. P. (1980). The trait psychology controversy. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 51(1), 50-76.
- Rhodes, R. E., & Pfaeffli, L. A. (2012). Personality and physical activity. In E. O. Acevedo (Ed.), *The Oxford handbook of exercise psychology* (pp. 195-223). New York, NY: Oxford University Press.
- Rhodes, R. E., & Smith, N. E. (2006). Personality correlates of physical activity: A review and meta-analysis. *British Journal of Sports Medicine*, 40(12), 958-965.

- Roberts, R., & Woodman, T. (2015). Contemporary personality perspectives in sport psychology. In S. D. Mellaniou, & S. Hanton (Eds.), *Contemporary advances in sport psychology: A review* (pp. 1- 27). New York, NY: Routledge.
- Robins, R. W., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2000). Two personalities, one relationship: both partners' personality traits shape the quality of their relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(2), 251-259.
- Rogers, C. R. (1963). Toward a science of the person. *Journal of Humanistic Psychology*, 3(2), 72-92.
- Schultz, D., & Schultz, S. (2012). *Theories of personality*. Cengage Learning.
- Schurr, K. T., Ashley, M. A., & Joy, K. L. (1977). A multivariate analysis of male athlete personality characteristics: Sport type and success. *Multivariate Experimental Clinical Research*, 3(2), 53-68.
- Tattersfield, C. R. (1971). *Competitive sport and personality development* (Doctoral dissertation, Durham University).
- Τραυλός, Α. Κ. (1998). *Ψυχοκινητική ανάπτυξη παιδιών ηλικίας 2 – 7 χρόνων*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Trninić, V., Barančić, M., & Nazor, M. (2008). The five-factor model of personality and aggressiveness in prisoners and athletes. *Kinesiology*, 40(2), 170-181.
- Vealey, R. S. (2002). Personality and sport behavior. In T. S. Horn, (Ed.), *Advances in sport psychology* (2nd ed.) (pp. 43-74). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Weinberg, R. S., & Gould, D. (2014). *Foundations of Sport and Exercise Psychology* (6th ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Wilson, K. E., & Dishman, R. K. (2015). Personality and physical activity: A systematic review and meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 72, 230-242.
- Χουντουμάδη, Α., & Πατεράκη, Λ. (1997). *Σύντομο ερμηνευτικό λεξικό ψυχολογικών όρων*. Αθήνα: Δωδώνη,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ 2004:

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΟΥΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Σκοπός

Στην ενότητα αυτή βασική επιδίωξη είναι να γίνει μια παρουσίαση των αποφοίτων των βασικών εννοιών του ολυμπιακού κινήματος, της σημασίας των Ολυμπιακών Αγώνων συνολικά και της κληρονομιάς που άφησαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας τα 2004.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης ενότητας, ο κάθε εκπαιδευόμενος θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζει ποια είναι η κληρονομιά των Ολυμπιακών Αγώνων
- γνωρίζει τον αντίκτυπο των Αγώνων στην ποιότητα ζωής
- γνωρίζει τις οικονομικές επιπτώσεις των αγώνων

Έννοιες κλειδιά

Ολυμπιακοί αγώνες, Ολυμπιακή κληρονομιά, ποιότητα ζωής, οικονομικές επιπτώσεις.

1. Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στην Ολυμπιακή κληρονομιά των Αγώνων της Αθήνας 2004, δέκα χρόνια μετά τη διεξαγωγή τους. Σκοπός του κεφαλαίου είναι να καταγράψουμε την κληρονομιά, τα οφέλη που προέκυψαν από τους Αγώνες, καθώς και τις αρνητικές επιπτώσεις τους. Αρχικά, μέσα από τα αποτελέσματα μιας πανελλαδικής έρευνας θα παρουσιάσουμε τις επικρατούσες απόψεις των πολιτών σήμερα στην Ελλάδα για τη σημασία των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας.

Πιο συγκεκριμένα σκοπός της έρευνάς μας είναι να απαντήσουμε στα εξής ερωτήματα:

1. Ήταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας μια καλή επένδυση για την πόλη και τη χώρα;
2. Δημιούργησαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας μια αιεφόρο κληρονομιά στην πόλη;
3. Ήταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας μια καλή επένδυση για τις αθλητικές οργανώσεις και τον αθλητισμό γενικότερα;
4. Ποια η συμβολή των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας στο Ολυμπιακό Κίνημα;

Ως ορισμό εργασίας θα χρησιμοποιήσουμε αυτόν του J.-L. Chappelet: “The legacy of a mega sporting event is all that remain and maybe considered as consequences of

the event in its environment.”¹ Ο ορισμός αυτός αναφέρεται στη σφραγίδα που αφήνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, πριν και μετά τη διοργάνωσή τους, στη σχεδιασμένη ή μη σχεδιασμένη κληρονομιά, στις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις της διοργάνωσης, στις χειροπιαστές ή μη χειροπιαστές δομές που αφήνει η διοργάνωση των Αγώνων².

Σε ό,τι αφορά τη μεθοδολογία και τους διαφορετικούς τύπους κληρονομιάς, στηριχθήκαμε στο μοντέλο του Chappelet³ με τις πέντε θεματικές ενότητες κληρονομιάς: Tourism and Economy, Infrastructure, Sport facilities, Urban and Natural Environment, Socio-cultural. Η κληρονομιά και η μεταολυμπιακή παράδοση των Ολυμπιακών Αγώνων ξεκινούν από την περίοδο προπαρασκευής της υποψηφιότητας των Αγώνων και διατρέχει όλα τα στάδια προετοιμασίας και διεξαγωγής τους συμπεριλαμβανομένης και της μεταολυμπιακής διαχείρισης των υλικών και των άυλων αγαθών που συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη του τόπου.

Επιπλέον, θα χρησιμοποιήσουμε στοιχεία από το μοντέλο του Holger Preuss για legacy “soft” structures και legacy “hard” structures, στην προσπάθειά μας να παρουσιάσουμε περισσότερες πτυχές των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Τα ερωτήματα που μένουν ανοιχτά για τους Αγώνες της Αθήνας 2004 είναι: Από πότε αρχίζει η ολυμπιακή κληρονομιά της Αθήνας 2004. Από τη δεκαετία του ’80 όταν η Αθήνα έβαλε υποψηφιότητα για τους Αγώνες της εκατονταετίας το 1996 και ήδη είχαν γίνει κάποιες προεργασίες ή από το 1996 όταν πάλι ανακοινώνει την υποψηφιότητά της για τους Αγώνες του 2004; Τέλος, μέχρι πόσα χρόνια μετά μπορούμε να θεωρήσουμε τις επιπτώσεις των Αγώνων ως τον αντίκτυπό τους;

Η Αθήνα δε επιπλέον έχει μια τεράστια Ολυμπιακή κληρονομιά που άφησαν πίσω τους οι διοργανώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων το 1896 και το 1906. Το Παναθηναϊκό Στάδιο που άρχισε να κατασκευάζεται το 1895, ολοκληρώθηκε για τους Αγώνες του 1906 και χρησιμοποιήθηκε για τους αγώνες τοξοβολίας και το αγώνισμα του μαραθωνίου το 2004. Μέχρι σήμερα χρησιμοποιείται για εκδηλώσεις (λαμπαδηδρομία, Ολυμπιακή ημέρα, κ.ά.) καθώς και ως μουσείο με μεγάλη επισκεψιμότητα. Πώς μπορεί να προσμετρηθεί η κληρονομιά αυτή, μόνο για τους Αγώνες του 2004 (οικονομικά, πολιτιστικά, αθλητικά) αφού έχει χρησιμοποιηθεί και κατά τη διάρκεια άλλων Αγώνων;

Οι πολλές μεταβλητές σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις δομές, καθώς και τις προτεραιότητες της Αθήνας σε σχέση με άλλες πόλεις, όπως είναι αυτές του Σίδνεϋ, του Πεκίνου και του Λονδίνου, για να αναφέρουμε τους πιο κοντινούς Ολυμπιακούς Αγώνες σε εκείνους της Αθήνας, δυσκολεύουν ακόμα περισσότερο το έργο μιας αντικειμενικής απεικόνισης της πραγματικής κληρονομιάς.

¹ Chappelet, 2014, p. 114.

² Preuss, 2007, p. 211.

³ Chappelet, 2003, 2014.

Η μελέτη του αντίκτυπου (impact) και της κληρονομιάς (legacy) που αφήνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες καταγράφεται μέσα από τη σύγκριση του κοινωνικού κόστους/οφέλους που προκύπτει από τη διοργάνωση. Ο τρόπος με τον οποίο η σχέση αυτή αφομοιώνεται από την ίδια την κοινωνία του εγχειρήματος, αποτελεί τον δείκτη επιτυχίας ή αποτυχίας των Αγώνων. Για τον λόγο αυτό σε μια πανελλαδική έρευνα καταγράψαμε τις επικρατούσες απόψεις των πολιτών της Ελλάδας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας (Απρίλιος 2015)⁴. Η έρευνα έγινε σε συνεργασία με την εταιρεία Greek Public Opinion (GPO) εξειδικευμένη σε δημοσκοπήσεις πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής έρευνας.

Σκοπός της έρευνας ήταν να καταγράψουμε τις απόψεις του πληθυσμού ηλικίας άνω των 18 ετών. Αυτό σημαίνει ότι οι μικρότεροι σε ηλικία κατά την περίοδο των Αγώνων ήταν 8 ετών. Το δείγμα των 600 ατόμων ήταν πανελλαδικό και η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω τηλεφωνικών συνεντεύξεων με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματά της ένα μεγάλο τμήμα της Ελληνικής κοινής γνώμης (47,7%), πιστεύει ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας είχαν θετικό αντίκτυπο στην Ελλάδα. Το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο μεταξύ ατόμων δευτεροβάθμιας και ανώτερης εκπαίδευσης και σχετικά περισσότερο σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Το γεγονός αυτό είναι σημαντικό διότι παρουσιάζει την θετική στάση του πληθυσμού απέναντι στους Αγώνες της Αθήνας. Τρεις στους τέσσερις ερωτώμενους δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν το κόστος των Αγώνων, ενώ στο 25.6% αυτών που γνώριζαν μόνο το 7.2% είχε την πραγματική εικόνα του κόστους των αγώνων.

Αναφορικά με τους ξεχωριστούς τομείς των Αγώνων, η πλειοψηφία των ερωτώμενων αναγνώρισε ότι πραγματοποιήθηκαν σημαντικά έργα υποδομής (72.8%), την ενίσχυση της εθνικής αυτοπεποίθησης (69.9%), την κινητικότητα των εθελοντών (68.4%), την βελτίωση των ξενοδοχειακών υποδομών (66.2%), την βελτίωση των τηλεπικοινωνιακών υποδομών (65.3%), την αναβάθμιση των δημοσίων μεταφορών (65.1%) και των αρχαιολογικών χώρων (57.2%), την αύξηση του αριθμού τουριστών (61.3%) και την ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος (53.8%), την ανάπτυξη του αθλητισμού για όλους (55%) και αύξηση της αντίληψης ζητημάτων που αφορούν άτομα με αναπηρίες (66%).

Αντιθέτως, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτωμένων πιστεύει ότι οι Αγώνες ενίσχυσαν την ασφάλεια στη χώρα (ισχυρά συμφωνούν και συμφωνούν αθροίζεται στο 46.7%) και αύξησαν την απασχόληση αλλά όχι καθοριστικά (ισχυρά συμφωνούν και συμφωνούν αθροίζεται στο 38%). Επιπλέον, μόνο το 34.2% πιστεύει ότι οι Αγώνες της Αθήνας ενίσχυσαν ικανοποιητικά της μονάδες υγείας και μείωσαν την

⁴ Η έρευνα διενεργήθηκε στις 23 και 24 Μαρτίου 2015 τηλεφωνικά με δομημένα ερωτηματολόγια σε πανελλαδικό επίπεδο. Ερωτήθηκαν 600 άτομα ηλικίας άνω των 18 ετών, εκ των οποίων 79,1% ήταν σε αστικό πληθυσμό και 20,9% σε αγροτικό πληθυσμό. Το 48,6% των ερωτηθέντων ήταν άνδρες και το 51,4% γυναίκες. Το 9,9% είχε μορφωτικό επίπεδο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 43% δευτεροβάθμιας και το 46,8% τριτοβάθμιας-μεταπτυχιακής εκπαίδευσης. Επίσης, από το σύνολο το 16% είχε ολοκληρώσει σπουδές Γυμνασίου, το 58,9% σπουδές Λυκείου και το 24,8% είχε σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το δείγμα των ερωτηθέντων απάντησε σε σύνολο 27 ερωτήσεων.

μόλυνση της ατμόσφαιρας (26.2%). Οι ερωτώμενοι πιστεύουν ότι οι Αγώνες οδήγησαν σε ικανοποιητική και επαρκή ανάπτυξη του Ελληνικού αθλητισμού (41.7%) και των αθλητικών υποδομών (46.3%).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα αντίστοιχης έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα επίσης 600 ατόμων με ηλικία από 16 έως 25 ετών. Η πλειοψηφία των νέων πιστεύει πως οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν θετικό αντίκτυπο (46,2%) ενώ αρνητική γνώμη είχε το (39,5%). (Έρευνα για το σχολείο Γερμανική Αγωγή)⁵. Επίσης το 80.3% πιστεύει ότι οι αγώνες τόνωσαν την εθνική αυτοπεποίθηση και περηφάνεια του Ελληνικού λαού και το 68% ότι η διοργάνωση των Παραολυμπιακών ευαισθητοποίησε την κοινή γνώμη σε ζητήματα αναπηρίας. Επιπλέον οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας συνέβαλαν στην ανάπτυξη του Ελληνικού αθλητισμού (54,3%), στην ανάπτυξη του μαζικού αθλητισμού (53,7%) και στην ανάπτυξη του εθελοντικού κινήματος (51,9%). Σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη, το 74,3% των ερωτηθέντων απαντά ότι οι Αγώνες συνέβαλαν «πολύ ή αρκετά» στην αύξηση του τουρισμού στην Ελλάδα και το 51,2 % ότι συνέβαλαν στην ανάπτυξη των αθλητικών υποδομών στη χώρα. Τέλος, οι νέοι θεωρούν απαραίτητο ένα νέο μάθημα Ολυμπιακής Παιδείας σε ποσοστό (79,4%), ζητούν εισαγωγή του στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

2. Άφησαν οι Ολυμπιακοί της Αθήνας 2004 κληρονομιά;

Στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας 2004 συναντάμε τριών ειδών προϋπολογισμούς, επομένως και διαφορετικά κόστη/οφέλη. Ο προϋπολογισμός της κεντρικής Κυβέρνησης περιλάμβανε επενδύσεις σε δρόμους, συγκοινωνίες, υποδομές αθλητισμού, υγείας, τουρισμού. Δεύτερον, τον προϋπολογισμό της Πόλης της Αθήνας που έδωσε έμφαση στις υποδομές της πόλης για να δημιουργηθεί μια καλύτερη ποιότητα ζωής (όπως ο καθαρισμός κτιρίων και άλλες περιβαλλοντολογικές παρεμβάσεις). Τέλος, ο προϋπολογισμός της Οργανωτικής Επιτροπής ΟΕΟΑ Αθήνα 2004, που αφορούσε κυρίως τη διοργάνωση των Αγώνων.

Η πολιτεία και οι δήμοι χειρίζονται κεφάλαια που προέρχονται από τους φορολογούμενους, ενώ η Οργανωτική Επιτροπή κυρίως από τα τηλεοπτικά δικαιώματα και τους χορηγούς. Οι στόχοι της ελληνικής κυβέρνησης, της Οργανωτικής Επιτροπής, της ηγεσίας της πόλης, των πολιτών και του επιχειρηματικού κόσμου της χώρας ήταν η δημιουργία νέων Ολυμπιακών εγκαταστάσεων, η πρόσβαση σε νέες τεχνολογίες, η αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής, η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των πολιτών, η ανάπτυξη του κινήματος των εθελοντών, η θετική επίδραση στον

⁵ Η έρευνα διενεργήθηκε από την Greek Public Opinion (G.P.O.) με επιστημονικό υπεύθυνο τον Καθηγ. Κ. Γεωργιάδη, σε δείγμα 600 ατόμων ηλικίας από 16 έως 25 ετών τον Μάρτιο του 2015. Από το σύνολο των ερωτηθέντων το 48,4% ήταν γυναίκες και το 51,6% ήταν άνδρες, το 69,5% ήταν αστικός πληθυσμός και το 30,5% αγροτικός.

τουρισμό, η ενίσχυση της πόλης των Αθηνών ως τουριστικό προορισμό, τη βελτίωση της αποδοτικότητας του δημοσίου τομέα επιδρώντας καταλυτικά στην οικονομία, να ενισχύσει το διεθνές προφίλ της Αθήνας να καλλιεργήσει τα Ολυμπιακά ιδεώδη,, μα ενισχύσει την συμμετοχή στον αθλητισμό και να ενισχύσει την πρόσβαση στις αθλητικές εγκαταστάσεις για ανάπηρους. Σκοπός μας να προσεγγίσουμε μερικές από τις παραπάνω πτυχές που αποτέλεσαν στόχους της Αθήνας εξετάζοντας τις επιπτώσεις των Αγώνων. Οι 37 νέες αθλητικές εγκαταστάσεις, το IBC, το MPC, 2 logistics centers, the OV, η κατασκευή νέων δρόμων, το μετρό και ο προαστιακός, the port and the airport, and 7 media villages δημιούργησαν τις προϋποθέσεις να γίνει η πόλη πιο λειτουργική και ελκυστική.

3. Αθλητικές Υποδομές

Μεταξύ των αθλητικών έργων συμπεριλαμβάνεται το ΟΑΚΑ (Athens Olympic Sports Complex). Η ανακαίνιση του Σταδίου σύμφωνα με τα σχέδια του Ισπανού αρχιτέκτονα Santiago Calatrava δημιούργησε ένα νέο σύμβολο για την πόλη των Αθηνών, όπως ένα σύμβολο παραμένει έως σήμερα και το Παναθηναϊκό Στάδιο. Το βάρος της μεταλλικής κατασκευής στα δύο τόξα είναι δύομισι φορές μεγαλύτερο από το βάρος του Πύργου Eiffel. Η αγορά (agora) και το τείχος των εθνών (wall of nations) 200m wall moving in a wavelike manner είναι άλλα δυο έργα που συμπληρώνουν τη σύγχρονη αρχιτεκτονική κληρονομιά της Αθήνας.

Στους Αγώνες της Αθήνας η κυβέρνηση δημιούργησε ειδική Γενική Γραμματεία για τη μεταολυμπιακή χρήση των αθλητικών υποδομών οι οποίες όλες εκτός από μια ήταν μόνιμες. Μετά δε το τέλος του εγχειρήματος παρέμεινε ισχυρό το δίλημμα της παραχώρησής τους για κοινωνική χρήση ή για ενοικίαση και πώλησή τους στον ιδιωτικό τομέα. Η μη αποφασιστικότητα των αρμοδίων αδικεί τη συνολική εικόνα λειτουργίας των εγκαταστάσεων. Έρευνα που έγινε σε 18 αθλητικές εγκαταστάσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας 2004 έδειξε ότι τουλάχιστον οι 16 από αυτές χρησιμοποιούνται ως αθλητικά κέντρα ή ως χώροι για πολιτιστικές εκδηλώσεις⁶ (βλ. Παράρτημα 1). Η έρευνα δεν συμπεριέλαβε το Ολυμπιακό Κέντρο Σπύρος Λούης καθώς χρησιμοποιείται σε έναν μεγάλο βαθμό από συλλόγους ποδοσφαίρου, μπάσκετ, αντισφαίρισης, κολύμβησης κ.λπ.

Επιπλέον δε με την ευκαιρία αυτής της διοργάνωσης ανακαινίστηκαν πολλά αθλητικά κέντρα για να χρησιμοποιηθούν ως προπονητικά κέντρα, στην Αθήνα και στην περιφέρεια (π.χ. το Στάδιο των Σπάτων). Το συνολικό κόστος κατασκευής των νέων εγκαταστάσεων ανήλθε στα 3,5 δις ευρώ και μαζί με τις ανακαινίσεις των παλαιών εγκαταστάσεων συμπεριλαμβανομένου και του Ολυμπιακού Σταδίου ΟΑΚΑ, ανήλθε περίπου στα 3,99 δις ευρώ (βλ. Παράρτημα 2). Η ταχύτητα με την οποία ολοκληρώθηκαν τα έργα είχε βεβαίως και τις παρενέργειές της. Σε πολλά έργα αυξήθηκε το κόστος κατασκευής των εγκαταστάσεων. Οι εγκαταστάσεις του

⁶ Σουρδάκου, 2012, σελ. 30-68.

σόφτμπολ και του μπέιζμπολ δεν θα έπρεπε να είναι μόνιμες, καθώς τα δυο αυτά αθλήματα δεν είναι δημοφιλή στην Ελλάδα. Η αθλητική πολιτική στην Ελλάδα χρειαζόταν να αλλάξει ριζικά σε νομικό και διοικητικό επίπεδο τόσο κατά τη διάρκεια προετοιμασίας και διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων όσο και κατά τη μεταολυμπιακή εποχή. Το μεγαλύτερο μέρος των αθλητικών εγκαταστάσεων συντηρούνταν από την κεντρική κυβέρνηση. Η μετάβαση των εγκαταστάσεων στους Δήμους με αντίστοιχη μεταφορά του κόστους λειτουργίας τους προκάλεσε μείωση του ενδιαφέροντος διαχείρισης και αξιοποίησής τους.

4. Η επίδραση των αγώνων στις υποδομές και την ποιότητα ζωής της Αθήνας

Σε μια πόλη όπου είχαν σταματήσει οι επενδύσεις από τη δεκαετία του '80 κατανοήθηκε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν ευκαιρία για επένδυση σε υποδομές και ανάπτυξη της Αθήνας. Λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων ξεκίνησαν περισσότερα από 40 projects για την κατασκευή νέων δρόμων και σιδηροδρομικών γραμμών, που υλοποιήθηκαν σε μικρό χρονικό διάστημα (25 χλμ. τραμ, 150 χλμ. προαστιακός, 2 νέες γραμμές μετρό, the bus fleet was replaced by new, low pollution Traffic Management Centre).

Το μετρό της Αθήνας του οποίου τα πρώτα 24 χλμ. λειτούργησαν έναν χρόνο πριν τους Αγώνες, μετέφερε περίπου 450.000 επιβάτες. Ο αριθμός των επιβατών αυξήθηκε κατά τη διάρκεια των Αγώνων κατά περίπου 505.000. Σταδιακά, μειώθηκε η κυκλοφορία των αυτοκινήτων κατά 250.000 ανά ημέρα. Επίσης, μειώθηκαν η ατμοσφαιρική ρύπανση, ο θόρυβος, η κατανάλωση βενζίνης (Christina Theochari, 2009). Τα 25 χλμ. του Τραμ που παραδόθηκαν μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες μετέφεραν 80.000 επιβάτες καθημερινά⁷. Επιπλέον, τα 30 χλμ. του Προαστιακού Σιδηροδρόμου (suburban railway) που παραδόθηκαν για τους Αγώνες εξυπηρετούσαν 120.000 επιβάτες. Η σύνδεσή του με το αεροδρόμιο και το μετρό είναι καθοριστικής σημασίας για την κυκλοφορία στην Αθήνα.

Ο προαστιακός έχει κατασκευαστεί στο μέσον του αυτοκινητόδρομου ταχείας κυκλοφορίας της Αττικής Οδού. Ένα έργο ιδιαίτερης σημασίας για την Αθήνα, καθώς έχει βοηθήσει στην εκτόνωση του κυκλοφοριακού σε όλο το λεκανοπέδιο Αττικής με την άμεση μετάβαση στην Πελοπόννησο. Τη δεκαετία του '80 παρατηρούνται υψηλοί ατμοσφαιρικοί ρύποι σε διάφορες περιοχές της Αθήνας. Μετά από την υποψηφιότητα της Αθήνας από τη μέση της δεκαετίας του '90 παρατηρείται σταδιακά μείωση του νέφους και ιδιαίτερα των μέσων ετήσιων τιμών του διοξειδίου του άνθρακα σε mg/m³. Μαζί με το νέο Αεροδρόμιο της Αθήνας οι συγκοινωνίες μπορούν να θεωρηθούν η σημαντικότερη κληρονομιά για την Αθήνα⁸. Επίσης, μια σειρά από άλλα συγκοινωνιακά έργα, όπως οι νέοι ανισόπεδοι κόμβοι στον Ολυμπιακό δακτύλιο, έδωσαν πνοή στην κυκλοφοριακή συμφόρηση που υπήρχε πριν τους Αγώνες και κατάφεραν να μειώσουν την ατμοσφαιρική ρύπανση.

⁷ Theochari, 2009.

⁸ Τέλλογλου, σελ. 180.

Ο εκσυγχρονισμός των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η επιβατική κίνηση από το 2001 (697.142.947) μέχρι το 2009 (854.600.000) κατά 150 εκατ. περίπου μετακινήσεις⁹.

5. Ο αντίκτυπος των Αγώνων στις αστικές παρεμβάσεις και στην ποιότητα ζωής

Η ανάπλαση του Φαληρικού Μετώπου είναι από τα σπουδαιότερα έργα αστικής ανάπλασης που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα. Σημαντική και αυτή η Ολυμπιακή κληρονομιά της περιοχής του φαληρικού δέλτα ανοίγει την πόλη των Αθηνών προς τη Μεσόγειο Θάλασσα. Μια τεράστια παρέμβαση που συνδύασε την αποτελεσματική διαχείριση των αποβλήτων, την ανάπτυξη των κατεστραμμένων βιότοπων στην περιοχή, τον έλεγχο των χειμάρρων και την επέκταση της βλάστησης με δενδροφυτεύσεις (Πυργιώτης, 2009). Η μονάδα διαχείρισης αποβλήτων στην Ψυτάλλεια ολοκληρώθηκε κατά την διάρκεια προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων σε συνδυασμό με την αναβάθμιση των αντλιοστασίων κατά μήκος της ακτογραμμής και των ελέγχων χωρητικότητας του Κηφισού ποταμού (Ch. Theochari, 2009).

Σε πρόσφατο άρθρο στην εφημερίδα 'Το Βήμα της Κυριακής' παρουσίαζε σε φωτογραφία δύο Θαλάσσιες χελώνες *Caretta Caretta* να ζευγαρώνουν στο Φαληρικό Δέλτα! Το φαινόμενο αυτό σύμφωνα με τους ειδικούς παρατηρήθηκε το 2014 αλλά και την άνοιξη του 2015 και δηλώνει την αναβάθμιση της ποιότητας των νερών στον Φαληρικό όρμο με αποτέλεσμα να επιστρέψουν σπάνια είδη αλλά και οι πολίτες του λεκανοπεδίου να κολυμπούν στις παραλίες. Επίσης, λόγω της προστασίας του Σχοινιά ως Εθνικού Πάρκου μετά την κατασκευή του κωπηλατοδρομίου για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 έχουν ωφεληθεί σημαντικά ορισμένα είδη. Η παγκοσμίως απειλούμενη βαλτόπαπια *Aythya nyroca*, άρχισε για πρώτη φορά να αναπαράγεται στον υγρότοπο και εμφανίζει έναν πολύ σημαντικό πληθυσμό (Φαφούτη Λαλίνα, Το βήμα της Κυριακής, science, 24-5-2015).

Την ίδια περίοδο μέσα από τα προγράμματα Ολυμπιακής εκπαίδευσης σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας 170.000 παιδιά στο λεκανοπέδιο Αττικής λάμβαναν μέρος σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και αποτελούν σήμερα την κρίσιμη ανθρώπινη μάζα για την προστασία του περιβάλλοντος στην περιοχή. Συγχρόνως, άρχισε να εξετάζεται η ποιότητα του νερού κοντά στις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις του Φαλήρου και του Σχοινιά. Η κληρονομιά αυτή συνεχίζεται καθώς γίνονται έλεγχοι σχεδόν σε όλες τις παραλίες γύρω από την Αθήνα και δημοσιεύονται τα αποτελέσματα για την ποιότητα του νερού στο διαδίκτυο. Οι Αγώνες αποτέλεσαν το έναυσμα για την αιεφόρο ανάπτυξη της περιοχής του Φαλήρου.

⁹ www.oasa.gr/pdf/el/annualreports

Ένα ιδιαίτερης σημασίας έργο γίνεται σήμερα από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος στον χώρο του παλαιού ιπποδρόμου στο Φάληρο. Το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος επένδυσε 566.000.000 ευρώ περίπου στον σχεδιασμό και στην κατασκευή της Λυρικής Σκηνής και της Εθνικής Βιβλιοθήκης, έργα τα οποία θα παραδοθούν έτοιμα στο κράτος το 2015. Έτσι, δημιουργείται ένα από τα μεγαλύτερα πολιτιστικά κέντρα της χώρας. Σύμφωνα με το σχέδιο του αρχιτέκτονα Ρέντσο Πιάνο, το Πάρκο με ήπια κλίση οδηγεί τον επισκέπτη στην κορυφή λόφου, ύψους 32 μέτρων. Η κατασκευή αυτή συνδέει οπτικά τη θάλασσα με την πόλη και τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις του Φαλήρου.

Μια άλλη εγκατάσταση της επιτελικής διοίκησης Αθήνα 2004 σε έναν πρώην εργοστασιακό χώρο ανέδειξε τη δυνατότητα αξιοποίησης παραμελημένων βιομηχανικών κελύφων ως σημείου αναφοράς ανάπτυξης του οικιστικού ιστού της Αθήνας. Ο εξωραϊσμός της πόλης των Αθηνών που είχε μελετηθεί πριν πολλά χρόνια ολοκληρώθηκε με την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων μέσω πεζοδρομίων και χώρων πρασίνου (Ακρόπολη, Αρχαία Αγορά, Παναθηναϊκό Στάδιο, Στύλοι Ολυμπίου Διός). Ο καθορισμός και η αναστήλωση των προσόψεων πολλών κτιρίων στο κέντρο της Αθήνας σε συνδυασμό με την αποκαθήλωση των διαφημιστικών πινακίδων βελτίωσαν την εικόνα της Αθήνας. Αρκετά έργα δεν ολοκληρώθηκαν, όπως οι δενδροφυτεύσεις στους περιβάλλοντες χώρους.

6. Κοινωνική κληρονομιά

Το Ολυμπιακό Χωριό μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες δόθηκε στον Οργανισμό «Εργατικής Κατοικίας». Ο Οργανισμός με κλήρωση παραχώρησε τις 2292 κατοικίες στους δικαιούχους του. Σήμερα στεγάζονται εκεί περίπου 10.000 πολίτες από τους οποίους οι 5.000 είναι οικονομικοί μετανάστες. Είναι μια άλλη μεγάλη κοινωνική τομή των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Ακόμα και σήμερα, με την ενεργοποίηση των κατοίκων θα μπορούσε να αποτελέσει έναν πρότυπο οικισμό σε μια θαυμάσια τοποθεσία.

Ένα άλλο έργο με κοινωνική σημασία ήταν η ανακαίνιση των φοιτητικών εστιών του Πανεπιστημίου Αθηνών προκειμένου να φιλοξενήσουν τους δημοσιογράφους. Σύμφωνα με μαρτυρία ενός φοιτητή που έλαβε μέρος σε κινητοποιήσεις των φοιτητών ενάντια στο κλείσιμο των εστιών και στις καταλήψεις των κτιρίων: «Μετά το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων, με ιδιαίτερη χαρά διαπιστώσαμε πως οι εστίες, που βρίσκονταν σε «κακά χάλια», είχαν μετατραπεί σε «ξενοδοχείο», χωρίς να επιβαρύνονται οικονομικά οι φοιτητές και παράλληλα δημιουργήθηκαν και νέες εξαιρετικές εγκαταστάσεις. Προσωπικά μου δόθηκε η εντύπωση ότι ήταν η πρώτη φορά που το Ελληνικό Κράτος κράτησε το λόγο του απέναντι στους πολίτες του και ήταν μία ιδιαίτερα ευχάριστη έκπληξη. Θεωρώ μάλιστα πως ήταν η μεγαλύτερη «κοινωνική κληρονομιά» των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004».

Μετά την τρομοκρατική ενέργεια της 11ης Σεπτεμβρίου δόθηκε έμφαση στην ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Τα έξοδα για την ασφάλεια ανήλθαν στο τεράστιο ποσό του 1,2 δις για πρώτη φορά σε Ολυμπιακούς Αγώνες, αφού το αντίστοιχο του Σίδνεϋ δεν ξεπερνούσαν τα 200 εκ. Η Ελληνική Αστυνομία εξοπλίστηκε με νέες τεχνολογίες που σε βάθος χρόνου φάνηκαν χρήσιμες για την ασφάλεια της χώρας.

7. Οικονομικές επιπτώσεις

Η ανάπτυξη στην οικονομία που προήλθε από τις επενδύσεις των Ολυμπιακών Αγώνων δεν ήταν τόσο ισχυρή για την οικονομική εξυγίανση της χώρας, όπως γνωρίζουμε σήμερα. Η Ελλάδα απέτυχε να εκπληρώσει τους στόχους της σε ό,τι αφορά το έλλειμμα αλλά και το δημόσιο χρέος της. Το κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων ανήλθε σε περίπου 8,5 δις ευρώ (Προϋπολογισμός Οργανωτικής Επιτροπής 1,962 δις και κράτους 6,676 δις). Το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων της Οργανωτικής Επιτροπής προέρχονται από τα τηλεοπτικά δικαιώματα και τους χορηγούς, το οποίο τόνωσε σε μικρό βαθμό την ελληνική οικονομία.

Οι επενδύσεις που έγιναν στην Αττική εν όψει των Αγώνων έφθασαν τα 3,5-4 δις ευρώ με αποτέλεσμα τη μείωση της ανεργίας στο 6,9% από το 2003 έως το 2009, από τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας που έχει γνωρίσει ποτέ η Αττική. Συγχρόνως την περίοδο (2000-2008), προολυμπιακά και μεταολυμπιακά το ΑΕΠ υφίσταται μια σταθερή αύξηση από 136.281 εκατ. ευρώ το 2000 φτάνει να είναι 245.449 εκατ. ευρώ το 2008. Εντούτοις και το χρέος της γενικής κυβέρνησης από 138.758 εκατ. ευρώ έφτασε 362 δις ευρώ. Η αύξηση του ΑΕΠ δεν περιόρισε το χρέος αλλά ούτε και τον εξωτερικό δανεισμό της χώρας, αντίθετα λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης, η κατάσταση επιδεινώθηκε περισσότερο. Αν και το κόστος των Αγώνων είναι μικρό σε σχέση με το τεράστιο χρέος της χώρας, ένας καλύτερος σχεδιασμός από την ημέρα της ανάληψης Αγώνων θα μείωνε ίσως κάποιες ανατιμήσεις των έργων.

Οι επιδράσεις της επιτυχούς διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων καταφαίνονται κυρίως στον τουριστικό τομέα. Η Αθήνα, απέκτησε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω της προβολής της εικόνας της πόλης. Η αύξηση των αφίξεων των τουριστών συνοδεύονταν από ανάλογη αύξηση των εσόδων¹⁰. Λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα επενδύθηκαν από επιχειρηματίες του κλάδου τουρισμού 900 εκ. ευρώ μέχρι το 2003. Αναδεικνύοντας ένα βελτιωμένο τουριστικό προϊόν και συνδυάζοντάς το με την ασφάλεια του προορισμού, η Ελλάδα κατόρθωσε να ανατρέψει μια περίοδο στασιμότητας και πτωτικής τάσης στις αφίξεις των τουριστών (1985 – 1991). Παρά την πτωτική προολυμπιακή πορεία ακόμα και κατά το έτος διεξαγωγής, από τον επόμενο κίολας χρόνο, η τουριστική κίνηση σημείωσε ραγδαία ανάκαμψη¹¹. Παρατηρούμε άνοδο των αφίξεων από το

¹⁰ Ρίζος, 2009, σελ. 116.

¹¹ Μιχαλέλη, 2007.

1998 έως το 2004 και από το 2004 έως το 2013 οι αφίξεις αυξήθηκαν κατά 6,2 εκατ. τουριστών¹².

Κατάταξη του Ελληνικού Τουρισμού Βάσει των Διεθνών Αφίξεων 2000-2013			
Έτος Year	Διεθνείς αφίξεις* (εκατ.) International arrivals* (mi.)	Σειρά κατάταξης - Κόσμος World Ranking	Σειρά κατάταξης - Ευρώπη Rank in Europe
2000	12,4	12	8
2001	13,0	12	8
2002	12,6	15	10
2003	12,5	14	9
2004	11,7	18	12
2005	14,4	17	11
2006	15,2	17	11
2007	16,2	16	10
2008	15,9	16	10
2009	14,9	16	10
2010	15,0	17	10
2011	16,4	17	10
2012	15,5	17	10
2013	17,9	16	9

Source: SETE, based on data provided by the Hellenic Statistical Authority and the UNWTO (World Tourism Barometer, June 2014)

Ο αριθμός των τουριστών για το έτος 2014 ανήλθε στα 23 περίπου εκατ.¹³ και παρουσιάζει σταθερή αυξητική πορεία. Στο λιμάνι του Πειραιά έγιναν μεγάλες παρεμβάσεις λίγο πριν τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων για να φιλοξενηθεί καταρχάς το κρουαζιερόπλοιο Queen Mary II κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Οι αλλαγές αυτές είχαν ως αποτέλεσμα να αυξηθεί δραστικά ο αριθμός των τουριστών κρουαζιέρας, π.χ. ο αριθμός των τουριστών κρουαζιέρας το 2006 αυξήθηκε κατά 83,1% σε σχέση με το 2005¹⁴. Τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα δημιουργούν μακροπρόθεσμα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά οφέλη στην περιφέρεια.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Αρχαίας Ολυμπίας όπου λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων έγιναν ουσιαστικές αισθητικές παρεμβάσεις σε μια κωμόπολη που δέχεται περίπου μισό εκατομμύριο τουρίστες τον χρόνο. Πεζοδρομήθηκε ο κεντρικός δρόμος της πόλης, δημιουργήθηκαν χώροι στάθμευσης για την υποδοχή των επισκεπτών, ανακαινίστηκαν τα δύο μουσεία της Ολυμπίας και εξοπλίστηκαν με νέες τεχνολογίες, κατασκευάστηκαν νέες ξενοδοχειακές μονάδες και

¹² Βλ. SETE, based on data provided by the Hellenic Statistical Authority and the UNWTO (World Tourism Barometer, June 2014)

¹³ Βλ. Στάθης Κουσούνης, «Στο ιστορικό ρεκόρ των 23 εκατ. αναμένονται οι αφίξεις τουριστών το 2014», *Καθημερινή*, 11/11/2014 available at <http://www.kathimerini.gr/791458/article/oikonomia/epixeirhseis/sto-istoriko-rekor-twn-23-ekat-anamenontai-oi-afi3eis-toyristwn-to-2014>

¹⁴ Οργανισμός Λιμένος Πειραιά Ο.Λ.Π., *Κίνηση επιβατών και τροχοφόρων 1996-2007*, available at the website www.olp.gr

επεκτείνεται συνεχώς το λιμάνι του Κατακόλου με αποτέλεσμα να έχουμε αύξηση του αριθμού τουριστών κρουαζιέρας στον αρχαιολογικό χώρο της Ολυμπίας. Επιπλέον, απομακρύνθηκε το πάρκινγκ λεωφορείων και αυτοκινήτων μπροστά από τον αρχαιολογικό χώρο και στη θέση δημιουργήθηκε ένα μικρό άλσος.

Μια ιδιαίτερη κληρονομιά που άφησαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Ολυμπία και κατ' επέκταση στο Ολυμπιακό Κίνημα ήταν η ανακαίνιση και ο εκσυγχρονισμός πολλών υποδομών της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας διότι χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των Αγώνων ως Ολυμπιακό χωριό. Η αντικατάσταση των ξύλινων θυρών και η αλλαγή της στέγης στους ξενώνες τούς προστάτευσε από τη μεγάλη πυρκαγιά του 2007. Δημιουργήθηκε ως κληρονομιά των Αγώνων ένα εξαιρετικό αρχείο για τους Αγώνες του 2004 στις εγκαταστάσεις της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας. Πέρα από τα εκθέματα που παρουσιάζονται, έχουν ψηφιοποιηθεί τα κυριότερα αρχεία των Αγώνων και φυλάσσονται σε ειδικό χώρο προσβάσιμο στους ερευνητές.

Η περίπτωση του νομού Αργολίδος που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι βρίσκεται σε απόσταση περίπου 100-150 χιλιομέτρων από την Αθήνα και έχει υπερτοπική σημασία, καθώς εκεί βρίσκονται οι αρχαιολογικοί χώροι των Μυκηνών, της Επιδαύρου, της Νεμέας, της Τίρυνθας και η ιδιαίτερου κάλους πόλη του Ναυπλίου. Στον νομό Αργολίδας το διάστημα 1696–2004, αναπτύχθηκαν και βελτιώθηκαν σημαντικά οι οδικοί άξονες πολλαπλασιάζοντας τις επιλογές στους επισκέψιμους αρχαιολογικούς χώρους και συμβάλλοντας στην περαιτέρω βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των κατοίκων. Επιπλέον, η κατασκευή και η βελτίωση των αποχετευτικών αντιπλημμυρικών έργων καθώς και των έργων βιολογικού καθαρισμού είχαν ως στόχο την παραμονή των επισκεπτών και των τουριστών σε ένα καθαρότερο και υγιές περιβάλλον με συνέπεια τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου¹⁵.

Το αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου στις εκδηλώσεις του προσελκύει πολλούς αλλοδαπούς και οι νέες υποδομές, το νέο αεροδρόμιο της Αθήνας, η νέα ταχεία οδός «Αττική Οδός» και ο προαστιακός σιδηρόδρομος έκαναν τη μετακίνηση ταχύτερη και ασφαλέστερη. Παράλληλα, οι ανακαινισμένοι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία, οι πολιτιστικοί θεσμοί που φιλοξενούνται σε αυτά, όπως το θεατρικό φεστιβάλ Επιδαύρου, συνέβαλαν στη ανάδειξη της περιοχής.

Όσον αφορά τη θετική πορεία των τουριστικών μεγεθών του νομού, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, σε αντίθεση με τις διεθνείς αρνητικές συγκυρίες, συνέβαλαν στην περιφερειακή ανάπτυξη του νομού καθώς τα στοιχεία παρουσιάζουν αύξηση στον αριθμό των τουριστών σε δωμάτια και σε ξενοδοχειακές μονάδες. Οι αγώνες δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την παρουσία καινοτόμων ιδεών και την ανάδειξη νέων ερευνητικών προγραμμάτων.

¹⁵ Χιந்தαροπούλου, 2009.

Για τα πανεπιστήμια της χώρας η εμπλοκή στην οργάνωση των Αγώνων αποτέλεσε μια μοναδική ευκαιρία. Το ανθρώπινο δυναμικό των πανεπιστημίων με την υψηλή μόρφωση σε θέματα τεχνολογιών, κατασκευών, τηλεπικοινωνιών, μεταφορών και σχεδιασμού εκπαίδευσης, αποτέλεσε μια δεξαμενή γνώσης στην οποία στηρίχθηκε η Οργανωτική Επιτροπή.

Το 2009 ως κληρονομιά των Ολυμπιακών Αγώνων υλοποιήθηκε μια ιδέα που ξεκίνησε πριν τους Αγώνες. Άρχισε να λειτουργεί στην Αρχαία Ολυμπία, σε συνεργασία του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου με τη ΔΟΑ το διεθνές Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Μάστερ «Ολυμπιακές Σπουδές, Ολυμπιακή Παιδεία, Οργάνωση και Διαχείριση Ολυμπιακών Αγώνων». Μέχρι σήμερα έλαβαν μέρος φοιτητές από 72 διαφορετικές χώρες.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα Ολυμπιακής εκπαίδευσης της Αθήνας 2004, είχε ως αποτέλεσμα να εισαχθούν νέες ιδέες και πρακτικές στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, να παραχθεί νέο πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό για τα σχολεία και να επιμορφωθούν όλοι οι εκπαιδευτικοί και τα στελέχη που εμπλέκονται στο πρόγραμμα. Υπήρξε συνεργασία με επιστημονικούς φορείς και πανεπιστήμια, την τοπική αυτοδιοίκηση καθώς και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Πραγματοποιήθηκε το άνοιγμα του σχολείου στη κοινωνία και προωθήθηκε ο σχολικός εθελοντισμός. Χρησιμοποιήθηκαν καινοτόμες μέθοδοι διδασκαλίας και προωθήθηκε η διαθεματικότητα και διεπιστημονικότητα. Τέλος, οι νέοι μυήθηκαν μέσα από την πράξη στην ιστορία και τις αξίες της Ολυμπιακής ιδέας. Πέραν δε τούτου, το Πρόγραμμα Παραολυμπιακής Εκπαίδευσης, μοναδικό έως τότε στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων, ευαισθητοποίησε τους μαθητές και τους πολίτες μέσα από ειδικά προγράμματα σε θέματα ατόμων με αναπηρία.

Βέβαια, στο πλαίσιο της σημερινής οικονομικής κρίσης, η ανάκαμψη σε συγκεκριμένους τομείς δεν επέτρεψε στη χώρα να ξεφύγει μακροπρόθεσμα από τα υψηλά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος. Εντούτοις, η Αθήνα έδωσε εξετάσεις και πέτυχε δικαιώνοντας όσους την εμπιστεύτηκαν. Οι Αγώνες ήταν ένα καλοσχεδιασμένο έργο ανάπτυξης και επένδυσης στην ανάπτυξη της χώρας. Όλη η χώρα κατάφερε μέσω των Αγώνων να εκσυγχρονιστεί σε θέματα θεσμικά, κοινωνικά και σε υποδομές για να σταθεί δίπλα στις άλλες ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης.

8. Συμπεράσματα

Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι παρά το έντονα αρνητικό κλίμα οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας είναι βαθιά ριζωμένοι στο υποσυνείδητο των ελλήνων. Οι αγώνες του 2004 ενίσχυσαν την εθνική αυτοπεποίθηση αφού αποδείξαμε στην διεθνή κοινότητα ότι ήμασταν ικανοί να οργανώσουμε ένα παγκόσμιο αθλητικό γεγονός. Επιπρόσθετα, οι αγώνες καθιέρωσαν την αντίληψη ότι οι Ελλάδα μπορεί να δημιουργήσει σύγχρονες εγκαταστάσεις και να βελτιώσει τον εκμοντερνισμό του κράτους.

Καθώς η χώρα τα τελευταία έξι χρόνια αντιμετωπίζει μια δύσκολη οικονομική κατάσταση με σοβαρά κοινωνικά προβλήματα όπως υψηλή ανεργία, οικονομική εξαθλίωση του πληθυσμού και μεγάλο πεσιμισμό, το γεγονός ότι ένα σημαντικό μέρος της Ελληνικής κοινής γνώμης διατηρεί ακόμα θετική στάση απέναντι στους Αγώνες της Αθήνας παραμένει πολύ σημαντικό. Δημιουργήθηκαν με μεγάλες αστικές παρεμβάσεις οι προϋποθέσεις να ανοίξει η πόλη προς τη θάλασσα και ο Φαληρικός όρμος να γίνει χώρος υποδοχής λουομένων. Οι οικολογικές παρεμβάσεις στον Σχοινιά και στον Φαληρικό όρμο βελτίωσαν ουσιαστικά το περιβάλλον και συνέβαλαν στην επιστροφή σπάνιων ειδών στην περιοχή.

Οι παρεμβάσεις στην Αθήνα (ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων, πεζοδρομήσεις κ.λπ.) και η δημιουργία τουριστικών υποδομών σε συνδυασμό με την εκπαίδευση χιλιάδων νέων στην παροχή υπηρεσιών, έκαναν την Αθήνα πιο φιλική στους τουρίστες. Δημιουργήθηκαν νέες συγκοινωνιακές υποδομές κυρίως στην Αθήνα και ευρύτερα στην Αττική που συμβάλλουν καθημερινά στην ποιότητα ζωής των πολιτών. Δημιουργήθηκαν νέες απαραίτητες αθλητικές υποδομές στην Αθήνα και στις άλλες πόλεις της χώρας. Ιδιαίτερα το Ολυμπιακό Στάδιο που αποτελεί το σύμβολο της νέας Αθήνας και φιλοξενεί σήμερα πολλές Αθλητικές Ομοσπονδίες, Αθλητικούς Συλλόγους και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Έχουν αυξηθεί οι αθλητικές δραστηριότητες κυρίως μαζικού αθλητισμού (Μαραθώνιοι δρόμοι). Χρειαζόμαστε περισσότερα στοιχεία σε αυτό το θέμα. Η αλλαγή στις αθλητικές πολιτικές και η διαχείριση των εγκαταστάσεων είναι ένα θέμα που αφήνει τα περισσότερα περιθώρια κριτικής.

Είναι τεράστια η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στους νέους της Ελλάδας που αναγνωρίζουν την ανθρωπιστική και κοινωνική τους διάσταση και τη σημασία τους στην εκπαίδευση των νέων, στην παγκόσμια ειρήνη, στον εθελοντισμό. Δημιουργήθηκαν τουριστικές υποδομές προκειμένου η χώρα να υποδεχθεί μεγαλύτερο αριθμό τουριστών, συγχρόνως βελτιώθηκε η παροχή υπηρεσιών καθώς οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν ένα σχολείο για τους Έλληνες στον συγκεκριμένο τομέα. Η αρνητική διαφήμιση της Ελλάδας λόγω οικονομικής κρίσης, δεν επηρέασε τη ροή του τουρισμού και βεβαίως εδώ οι υποδομές που δημιουργήθηκαν λειτούργησαν ως προϋπόθεση ενίσχυσης του τουριστικού προϊόντος.

Βιβλιογραφία

- Alogoskoufis, G., Introductory Report – State Budget 2006 (in Greek).
- Angelopoulou-Daskalaki, G., *Gianna* (in Greek), Αθήνα 2013.
- Beech, J., Chadwick, S., *The Business of Tourism Management*, England, Prentice Hall, 2006.
- Brunet, F., *The economic impact of the Barcelona Olympic Games 1986-2004*, Centre d'Estudis Olímpics UAB, Barcelona, 2005.
- Chappelet, J.-L., “Mega sporting event legacies: A multifaceted concept”, in *53rd International Session for Young Participants (11-25/6/2013), Proceedings*, Athens, IOA/IOC, 2014, pp. 112-124.
- De Moragas, M., Kennet Ch., Puig, N., *The Legacy of the Olympic Games 1984-2000*, International Symposium, Lausanne 14-16 November 2002, IOC, 2003.
- Elgar, E., *The Economics of Staging the Olympics*, UK, 2004.
- Ζητήματα Επικοινωνίας, Ολυμπιακοί Αγώνες – Το μέγα αθλητικό και επικοινωνιακό γεγονός*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2004.
- Girginov, V., “Sustainable sports legacy: Olympic aspirations”, in *12th International Session for Directors of NOAs (12-19/5/2013), Proceedings*, Athens, IOA/IOC, 2014, pp. 29-48.
- Girginov, V. (ed.), *Handbook of the London 2012 Olympic and Paralympic Games, Vol. 1, Making the Games*, Routledge, London and New York, 2013.
- Houlihan, B., *Sport and Society*, London, Sage Publications, 2003.
- Κρατικός Προϋπολογισμός 2009.
- Κρουστάλλη, Δ., «Ποιοι θα πάρουν την ολυμπιακή περιουσία», *Εφημερίδα Το Βήμα*, 27-8-2004.
- Leorkey, Becca, “Legacies of the Olympic Games. Sustainability and governance”, in *10th International Session for Educators and Officials of Higher Institutes of Physical Education (21-28/7/2013), Athens, IOA/IOC, 2014, pp. 62-68.*
- Lienhard, P. and Preuss, H., *Legacy, Sustainability and CSR at Mega Sports Events*, Wiesbaden, 2014.
- Μιχαλέλλη Δήμητρα-Ιωάννα, *Οι τουριστικές και οικονομικές επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, του 2004, στην Ελλάδα* (πτυχιακή εργασία), Σπάρτη 2007.
- Νταλιάνη, Μ., «Σενάρια αντί για σχέδια για τα Ολυμπιακά “φιλέτα”», *Εφημερίδα Τα Νέα*, 2004.
- Ξηνταροπούλου Βασιλική, *Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας στην περιφερειακή ανάπτυξη: Η περίπτωση του νομού Αργολίδας* (πτυχιακή εργασία), Σπάρτη 2010.
- Official Report of the Games of the XXVIII Olympiad Athens 2004*, Vol. 1 and 2.

Pound, D., *Inside the Olympics: A behind-the-Scenes Look at the Politics, the Scandals and the Glory of the Games*, Wiley 2006.

Πέιν, Μ., *Ολυμπιακό Χρυσάφι*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2005.

Ρίζος Ι.Α., *Συνέπειες οργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων Βαρκελώνης και Αθήνας* (πτυχιακή εργασία), Σπάρτη 2009.

Σάμαρανχ, Χ.Α., *21 χρόνια στην προεδρία της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής*, Βαρκελώνη, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2002.

Κουσουνης Στάθης, «Στο ιστορικό ρεκόρ των 23 εκατ. αναμένονται οι αφίξεις τουριστών το 2014», *Καθημερινή*, 11/11/2014 available at <http://www.kathimerini.gr/791458/article/oikonomia/epixeirhseis/sto-istoriko-rekor-twn-23-ekat-anamenontai-oi-afi3eis-toyristwn-to-2014>

Συναδινός, Π., *Ο Αγώνας μιας Πόλης*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2004.

Τέλλογλου, Τ., *Η πόλη των Αγώνων*, Αθήνα, Εστία, 2004.

Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, «Οι επιπτώσεις από τη Διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σίδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και Έργων», Διεθνές Διήμερο, Αθήνα, 7-8 Μαΐου 2009 (dvd).

Ψαρρός, Μ., *Συμπεράσματα μελέτης για την εξέλιξη του αθηναϊκού τουρισμού*, Εταιρεία Τουριστικής και Οικονομικής Ανάπτυξης Αθηνών, 2008.

Παράρτημα 1

Πίνακας (Θωμαΐς Σουρδάκου, 2012, σελ. 30-78)

Sports facility	Operation
Badminton	Theatre since 2007
International Broadcasting Center	Shopping mall Golden Hall since 2008
Faliro Indoor Hall	Short term leases, tender for its reconstruction and operation as Metropolitan Conference Center pending (2010)
Faliro Olympic Beach Volleyball Center	None, concession to S.K. Pazaropoulos in 2007, part of the total regeneration program of the bay (2010)
Olympic Canoe/Kayak Slalom Center	Entertainment park and acquaintance with the sports, concession to Entertainment Parks and Sport in 2007
Galatsi Olympic Hall	None, concession to Haragionis SONAE SIERRA in 2006 for the creation of a shopping mall, judicial disputes with local community
Faliro Coastal Zone	Marina conceded to the Municipality of Kallithea in 2009 and hosts maritime sports clubs
Fencing Hall	Used for sports, houses basketball clubs, short term leases
Markopoulo Olympic Equestrian Center	Used for sports, concession to the Hellenic Equestrian Federation, horse racing
Schinias Olympic Rowing and Canoeing Center	Used for sports, conceded to FISA in 2007 as international training center, protected area (NATURA 2000)
Ano Liosia Olympic Hall	Used for sports, concession to the martial sports' federations in 2010
Main Press Center	Ministry of Health since 2009
Goudi Olympic Complex	Used for sports, conceded to the Federation of Modern Pentathlon since 2005, following a law of 2011 some of the approved uses in the broader area are changed
Markopoulo Olympic Shooting Center	Concession to the Hellenic Police since 2008 to use it as firing range and training center for its officers
Nikaia Olympic Weightlifting Hall	Educational use, conceded to the University of Piraeus two times in 2008 and 2009, operational shortcoming due to the reconstruction cost to turn it into university educational area
Pankritio Stadium	Mainly used for sports, conceded to the Municipality of Irakleion in 2008, home of the team Ergotelis, development of many other sport and entertaining activities
Pampeloponnisiako Stadium	Used for sports, conceded to the Municipality of Patras in 2008, home of the team Panahaiki since 2012, before that it hosted some entertaining and sporting events
Panthessaliko Stadium	Used for sports, conceded to the Municipalities of Volos and Nea Ionía in 2007, for a period of time it used to be home of the teams Olympiakos Volou and Niki
Olympic Hockey, Baseball and Softball Centers in Helliniko	Short term leases mostly, Hockey is the home of the team Ethnikos Pireos, Baseball hosts 13 small federations, together with the broader area of Helliniko they are managed by Hellinikon SA for privatization and further utilization

Παράρτημα 2

Πίνακας 1 (Θωμαΐς Σουρδάκου, 2012, σελ. 27)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΟΣΤΟΥΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΤΕΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ Εκατ. ευρώ
Διεθνές κέντρο Ραδιοτηλεόρασης	136.669.575,85
Μπάτμιντον Γουδί	35
- Κλειστό Γυμναστήριο Φαλήρου - Ολυμπιακή εγκατάσταση Μπιτς Βόλεϊ στο Φάληρο - Μαρίνα Φαλήρου	239.032.371,39
Ολυμπιακό κέντρο στοΓαλάτσι	59.098.445,48
Ολυμπιακό κέντρο Ιστιοπλοΐας Αγίου Κοσμά	127.708.574,88
-Ολυμπιακή εγκατάσταση Καλαθοσφαίρισης/Ξιφασκίας στο Ελληνικό -Γήπεδα Χόκεϋ, Μπέιζμπολ, Σόφτμπολ στο Ελληνικό	216.775.493,94
Ολυμπιακή εγκατάσταση Σλάλομ/Κανό στο Ελληνικό	39.496.175,35
Ολυμπιακό κέντρο Ιππασίας στο Μαρκόπουλο	116.053.064,11
Ολυμπιακό Κωπηλατοδρόμιο στον Σχοινιά	132.937.660,41
Ολυμπιακό κέντρο Άνω Λιοσίων	79.224.595,63
Κέντρο Γραπτού Τύπου	65.456.721,50
Κέντρο Ιππασίας Γουδί	41.713.282,97
Ολυμπιακό Σκοπευτήριο στο Μαρκόπουλο	55.386.085,65
Ολυμπιακό κέντρο Νίκαιας	49.240.064
Παγκρήτιο Στάδιο	61.554.667,93
Παμπελοποννησιακό Στάδιο	48.523.564,35
Πανθεσσαλικό Στάδιο	58.720.609,36
Ολυμπιακό κέντρο Περιστερίου	17.720.455,95

Πίνακας 2 (Θωμαΐς Σουρδάκου, 2012, σελ. 28)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΟΣΤΟΥΣ ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΤΕΛΙΚΟ Εκατ. Ευρώ
ΟΑΚΑ	397.349.350,72
ΣΕΦ	30.254.988,41
ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ	60
ΚΑΥΤΑΤΖΟΓΛΕΙΟ	54.455.365,65
ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΚΟ	11.959.940,75